

Félix Estaire

Rapsodija za visokog čovjeka

„Mašta je dar koji posjeduje ljudsko biće. Razlikuje ga od ostalih životinja, određuje njegov način razumijevanja svijeta i suočavanja s budućnošću. Dopušta mu da razmišlja o tome što će se dogoditi i kako će se razvijati nadolazeći događaji, osobito oni koji su nam iz nekog razloga važni. U toj sposobnosti maštanja postoji jedan nimalo praktičan, ali vrlo čest način strukturiranja misli kojim pokušavamo predvidjeti što bi se dogodilo da su se događaji odvijali na neki drugi način. Pitanje What if. Zamišljanje neke drugačije budućnosti koja je za nas već prošlost koja se nikada nije dogodila. [...] stvaranje budućnosti u kojoj naše želje postaju stvarnost.“

Juanan Hinojo

Ukradeni snovi, jugoslavenska košarka

Izdavač JC. Serija Košarka za čitanje. 2011.

LIKОВИ

Igrač

Otac

Trener jedne zemlje

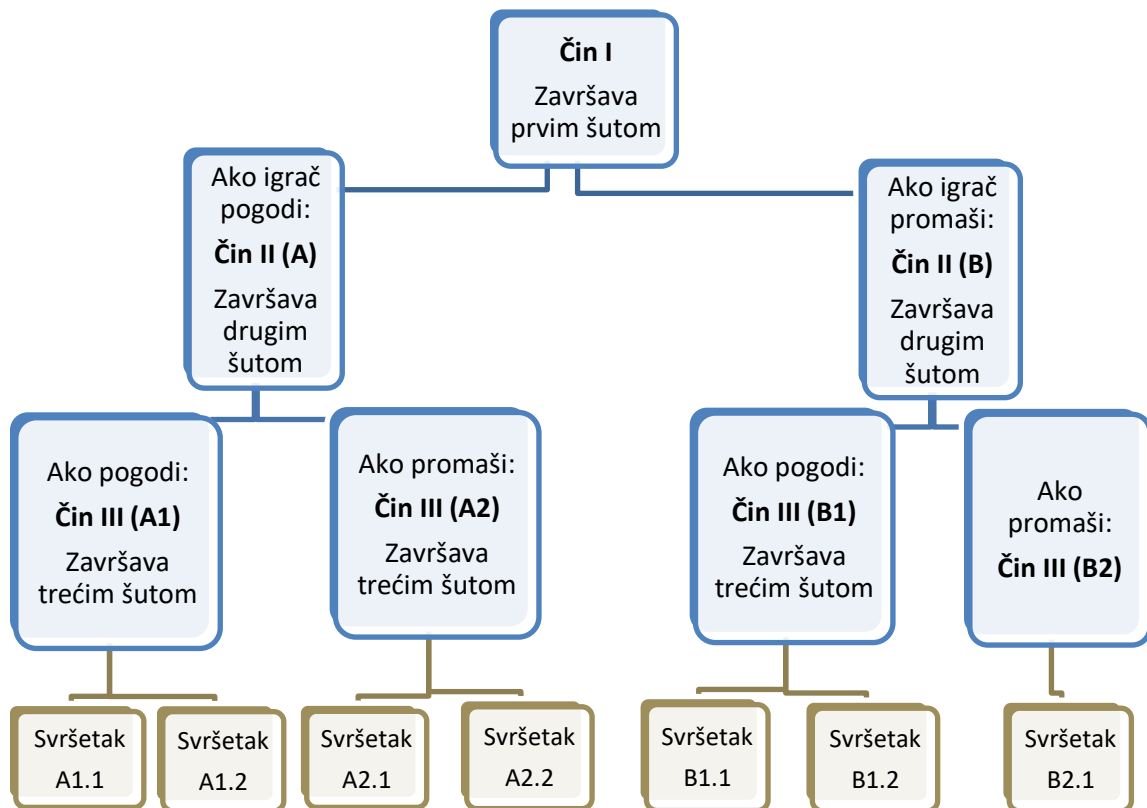
Sudac

Trener druge zemlje

Mjesto: Sjećanje

Vrijeme: Zamišljeno

STRUKTURA DRAME

PLOČA I

IGRAČ izlazi na pozornicu, za sobom vuče koš naslonjen na leđa kao da je križ. Postavlja ga na njegovo mjesto. U tom trenutku pali se ekran na kojem vidimo rezultat 85-89. Na sceni je polumrak dok IGRAČ udara košarkaškom loptom o pod, napravi nekoliko koraka i šutira. Umjesto imena, na sportskoj majici nosi naziv „košarka“.¹ Vidimo da se na ekranu rezultat mijenja sukladno pogocima, iako ne vidimo tko ga mijenja ni kako. Nakon pogotka, na ekranu se prikaže rezultat 87-89.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Ta završnica je bila.. ne znam, nešto neviđeno... Nikada nismo ni pomislili da ćemo dospjeti tako daleko, ali ipak jesmo... jedni protiv drugih...

IGRAČ ponovno udari loptom o pod, izvede nekoliko koraka i ponovno šutira. Na ekranu se prikaže rezultat 87-91.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Ako je ta završnica bila nešto potpuno neočekivano... i s tako napetim rezultatom, bilo je to kao da smo u nekom filmu, kao da je dvorana kazalište, a mi glumci, izgledalo je nestvarno... A način na koji je sve završilo... Ako smo mi usred svega toga izgledali kao dio neke priče, posljednji trenutci bili su kao... neka magija, kao da ih je netko izvukao iz šešira.

IGRAČ ponovno udari loptom o pod, izvede nekoliko koraka i ponovno šutira. Na ekranu se prikaže rezultat 89-91.

OTAC. Nikada nisam pomislio da će moj sin držati u rukama dušu dviju zemalja. Da će to dijete koje je toliko puta plakalo (paženo/ignorirano) na mojim rukama, da će sada u svojim rukama nositi pobjedu na svjetskom prvenstvu, pobjedu nad svojim vlastitim bratom... svojim susjedima i nekadašnjim suigračima...

---

¹ Juanan Hinojo: „Ne mogu definirati riječ „košarka“ samo jednom riječju. Zato joj u knjizi posvećujem toliko stranica. Bilo koja imenica ili pridjev mogli bi odgovarati definiciji, ali ne opisuju riječ u potpunosti. Talent? Rad? Ambicija? Nikolić? Petrović? Žeravica? Jugoplastika? Ne mogu opisati tako složenu stvarnost samo jednm riječju.“ www.blogdebasket.com

IGRAČ ponovno udari loptom o pod, izvede nekoliko koraka i ponovno šutira. Na ekranu se prikaže rezultat 91-91.

OTAC. Gledao sam utakmicu kod kuće jer ne mogu podnijeti napetost koja se živi na terenu... Stajao je tamo, s loptom u ruci, spreman za šutiranje... Dvije zemlje u njegovim rukama, bratove ruke i, u isto vrijeme, izdajničke ruke, ruke uljeza u protivničkoj momčadi ili susjeda spremnog uništiti snove jedne zemlje...

Duboki zvuk otkucaja srca koji se nikako ne uspijeva uskladiti s ritmom zvuka odbijanja lopte. IGRAČ ponovno udari loptom o pod, izvede nekoliko koraka i ponovno šutira. Na ekranu se prikaže rezultat 91-93.

OTAC. Sjećanje pretvara prošlost u mit, možda je nastoji i preuveličati, ali kad pomislim na taj dan, samo nalazim trenutke napetosti, srce kuca na stotu, čitav život zastao je u jednom dahu i gledao nas ravno u oči... Kad je započeo posljednji napad, momčad je namjeravala predati loptu drugom igraču, siguran sam.

Zvuk zviždaljke označava time-out. TRENER JEDNE ZEMLJE uzima ploču i kedu.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Ti ćeš okružiti rub linije za tri poena kako bi centar ostao slobodan. Ovako i ovako. Ti pripremaš napad. Igrat ćemo tako da misle da želimo zabiti dvicu kako bi izjednačili rezultat. Ali ne, zapravo ćemo igrati da zabijem tricicu, imamo vremena napretek. Ti blokiraj playmakera i onda će lopta u brzini ući u ovaj prostor, ovako, tako da nakon toga dođe na liniju za tri poena. Je li jasno? Ti, na teren!

IGRAČ. Ja?

TRENER JEDNE ZEMLJE. Zar ti moram ponoviti?

IGRAČ. Ja samo trebam blokirati, ne?

TRENER JEDNE ZEMLJE. Ti samo budi ovdje i ne miči se. Idemo, gospodo, idemo.

Vrijeme se ponovno vrati na vrijeme prije početka time-outa.

OTAC. To su bili prvi trenutki borbe moga sina na svjetskom prvenstvu... On nije bio izdajnik... imao je dobar stil, ali postotak njegovih pogodaka nije... Stvar je bila u tome da je bio slobodan, stajao je sam na liniji za tri poena. Vrijeme je istjecalo, sjećam se da je sve izgledalo kao u usporenom filmu... imao sam isti osjećaj kao na dan njegovog rođenja nakon rođenja njegovog brata, njegovo tijelo skliznulo je među nogama njegove majke kao da se sve događa u timeoutu... sve se odvijalo tako polagano, izgledalo je kao da je netko usporio vrijeme kako ne bih propustio ni jedan jedini detalj tog trenutka... Uhvatio je loptu i šutirao, bez razmišljanja.

IGRAČ odskoči. Dok se još nalazi u zraku zvuk sirene označi kraj utakmice. IGRAČ pada na pod, a lopta odskače u svojevolumnom i nepredviđenom smjeru. Scena se polako osvjetljava dok IGRAČ i dalje sjedi na podu.

OTAC. Siguran sam da nije primijetio koliko mu je u skoku nedostajao njegov brat koji je uvijek reagirao naglo i bez puno razmišljanja, upravo u zadnjim trenucima utakmice... Imao je tricicu pred sobom... Više nije bilo vremena za igru, ali su ostale mogućnosti za pobjedu...

Začuje se snimka nevidljivog KORA podivljalih navijača koja postaje sve glasnija sve do trenutka u kojem se začuje novi udarac lopte o pod. SUDAC zapišti u zviždalku i podigne ruku pokazujući broj tri. Sve se zaustavi, samo se i dalje čuje teški zvuk udaraca lopte o pod koji se polako stišava i gasi.

PLOČA II

IGRAČ polagano ustaje i neko vrijeme samo stoji uspravno, osviještava svoju ulogu.

IGRAČ. Jednom mi je netko rekao da će želi napraviti istraživanje o broju mjesta koja su nekoć bila poprište masakra i užasa, a kasnije su postala turistička atrakcija. Što traži ljudsko biće na takvim mjestima boli? Čuo sam da ljudi koji posjećuju nekadašnje koncentracijske logore koračaju u tišini... nitko se ne smije tijekom razgledavanja... kažu zbog poštovanja, straha, strepnje, užasa... Ljudi me sada gledaju i isto se nitko ne smije... Šutnja tolike skupine ljudi izaziva u meni divljenje... kao da u sebi samom vidim neki novi spomenik podnignut užasu. Jedni se žale jer bi mogli izgubiti utakmicu ako pogodim sva slobodna bacanja... drugi se isto žale jer ne vjeruju u moju igru, jer ne vjeruju da ću pogoditi niti jedan jedini koš... Zašto baš ja? Ja nisam bio stvarni izbor. Trener je to jasno rekao. Kako je onda lopta završila u mojim rukama kad nije bilo planirano da ja šutiram? Dogodilo se instinktivno... hoću reći, reagirao sam bez razmišljanja. Samo sam se želio riješiti lopte. I onda dosude prekršaj... moj vlastiti brat koji već toliko dugo ne razgovaram sa mnom, sada je pojavio ovdje, napokon, ali upravo kada ne bi trebao... tri slobodna bacanja u zadnjem trenutku... Najradije bih istrčao iz dvorane. Odglumio bih povredu i pobjegao dok mi se noge ne slome od nošenja tolikog tereta svog vlastitog tijela u pokretu... kao da su mi kosti od stakla... Kako možeš nestati s mjesta na kojem se nalaziš? Kako izbjeći neki trenutak u životu? Ponekad ne znam ni predriblati protivnika na terenu, a kako bih onda tek mogao izbjeći ono što mi se događa u životu. Bilo koji košarkaš bi želio imati ovu priliku u svojim rukama, svakog dana sanja taj trenutak, i ja sam se također zamišljao kako šutiram i zabijam tric u zadnjem dahu ili zabijam slobodni udarac koji donosi pobjedu mojoj momčadi, a evo me sada ovdje, uvijek sam volio košarku i tisuću puta sam sanjao iste stvari s kojima se nisam morao stvarno suočiti. Ne želim biti ovdje, ne želim šutirati. Moja žena sjedi u publici i ni ona se ne smije... grli moje sinove koji također u tišini promatraju spomenik užasu u tijelu njihova oca. Djeca prestaju biti djeca kad naslijede licemjerstvo odraslih... što zovemo zrelošću... Vidim da jedan nosi jednu zastavu, a drugi drugu... Kako neko dijete postane to što jest? Zašto jedno štuje jednu zastavu, a drugo drugu? Zašto svako želi samo jednu zastavu? Upotreba simbola je čista perverzija... I pretpostavljam da to preuzmu od nas... i oponašaju nas... moj brat nosi dres drugačiji od mojeg i ni on se ne smije... ali me izazivački promatra i plaši me. Napravio je prekršaj jer je samo čekao priliku da me blokira, da me ponizi, znam ga dobro... osoba koja me je najviše plašila čitavog života je moj brat... Želio bih svima reći da me prestanu gledati, da ja nisam ovdje gdje oni misle da jesam, da oni samo vide moje tijelo, ali ja više nisam u njemu... Toliko mi toga prolazi mislima da mi se čini kao da putujem

prostorom... Ovo tijelo je kao spomenik podignut užasu, valjda zbog toga nikome nije smiješno i svi me gledaju u tišini... Kao da vanjska ljepota tijela može sakriti sve ostalo, kao da prividna ljepota nekog spomenika može sakriti ono što se uistinu tamo zbilo... Ta vanjska ljepota koja skriva što se uistinu dogodilo. Pazi se na vanjštinu, na izgled onoga što se vidi, onoga što vidimo izvana, ali nitko ne znam što nosim unutra, nitko ne zna moju bol. Mimoilaziš se s ljudima na ulici i nitko ne zna kojeg vruga su ti ljudi bili sposobni učiniti... za sve prisutne ja mogu predstavljati užas... sve što donosi pobjeda i ništavilo koje donosi poraz... zato nisam nikome simpatičan...

PLOČA III

OTAC sjedi u fotelji.

OTAC. To ti je život, sine.

IGRAČ. Zanima li tebe stvarno što je život za mene?

OTAC. Odlučivanje, donošenje odluka. Ne kažem da je lagano, ali je prilično jednostavno.

IGRAČ. (*Govori u stranu.*) Razgovaraš s ocem i misliš da će te slušati, ali on je i dalje onaj isti otac kakav je oduvijek bio.

OTAC. Imaju slobodno mjesto u momčadi, a ti si profesionalni igrač.

IGRAČ. Ali se može birati, zar ne?

OTAC. I zbog toga ulaziš ti.

IGRAČ. Tata, volim... obožavam košarku, miris lopte, osjećaj kad tenisice zaškripe na drvenom terenu ili zvuk mreže kad lopta prođe izravno kroz obruč. Mogao bih umrijeti za igru, ali ne ovako.

OTAC. Daj, ne zezaj, pogledaj se. Kako to možeš reći? Da sam ja bio samo upola fizički sposoban kao ti i tvoj brat, bio bih osvojio svijet. Čega se bojiš?

IGRAČ. (*U stranu.*) Opet postoje dvije mogućnosti... Možeš biti iskren ili lagati.

OTAC. Čega se bojiš?

IGRAČ. Bojim se odluka jer ih ne želim donositi. Užasavam se posljedica do kojih može dovesti bilo koja odluka.

OTAC. U životu se stalno moraju donositi odluke.

IGRAČ. Zašto ne mogu igrati u istoj momčadi u kojoj igra moj brat?

OTAC. Jer te nisu zvali. Osim toga, i to bi bila odluka.

IGRAČ. Ne, jednostavno ne bi moglo biti drugačije.

OTAC. Sada postoje granice kojih ranije nije bilo, svijet se mijenja i neće te čekati. Ili sudjeluješ i odlučuješ ili ostaješ postrani i čekaš da tuđe odluke postanu tvoje.

IGRAČ. Tata, što je to granica?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad dobiješ sina, ali ne ispadne onakav kakvog si priželjkivao.

IGRAČ. Što je to granica?

OTAC. Zezaš me?

IGRAČ. Ne zezam.

OTAC. Objasnit ću ti tako da čak i ti to možeš shvatiti.

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad tvoj otac nije kao ostali.

OTAC. Objasnit ću ti tako da čak i ti to možeš shvatiti.

IGRAČ. (*U stranu.*) Ili osjećaš da mu je tvoj brat uvijek bio draži.

OTAC. Gledaj, granica je linija, samo to. Linija na podu koja služi za odvajanje onoga što pripada jednom mjestu od onoga što pripada drugom. Razumiješ? Vidiš ovu liniju na podu?

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad razgovaraš s ocem i čini se da je on sve prije nego tvoj otac...

OTAC. Vidiš li ovu liniju?

IGRAČ. Da, tata...

OTAC. Ako šutiraš odavde, možeš dobiti tri boda, ali ako šutiraš s ovog mjesta, s druge strane linije, dobit ćeš samo dva boda. To je granica, k vragu. Ovi s ove strane vrijede tri boda, a ovi ovdje dva.

IGRAČ. Nekada nije bilo linije koja označava tri poena.

OTAC. E, ali sada je ovdje.

IGRAČ. Želiš reći da moj brat vrijedi tri, a ja dva?

OTAC. Hoću reći da svatko slijedi svoj put. Tvoj brat igra u drugoj momčadi jer je mogao birati, obje su bile zainteresirane za njega. Ti ne možeš birati, samo su te zvali ovi s ove strane linije.

IGRAČ. Mogu odabrati ne igrati.

OTAC. Čime se ti baviš?

IGRAČ. Molim?

OTAC. Pa čime se baviš? Ne gledaj u pod. Gledaj me u lice.

IGRAČ. Ja sam košarkaš.

OTAC. Zato ne možeš odabrati ne igrati. Imaš priliku, zgrabi je i kreni.

IGRAČ. Ali tata, kad se igrač pridruži nekoj momčadi, onda želi igrati sa srcem. Hoću reći da je igrač duboko u sebi opčinjen idejom zemlje koju predstavlja.

OTAC. Ili to radi zbog novca ili zato jer bi moglo biti dobro za njegovu sportsku karijeru.

IGRAČ. Ja u srcu ne osjećam ništa prema ni jednoj strani. Imam osjećaje prema bratu, imam osjećaje prema tebi, svojoj obitelji, svojim susjedima, ljudima koje volim, prema košarci. Volim košarku iznad svega, a sada dvojim trebam li igrati jer to znači sukobiti se s jednim dijelom onoga što jesam...

OTAC. To je pitanje identiteta.

IGRAČ. Ja znam kako se zovem.

OTAC. Onda sada moraš samo odlučiti otkuda si.

IGRAČ. Zašto?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad gledaš svog sina i volio bi da nije tvoj sin. Razmišljaš o tome kako je krv koja teče njegovim žilama tvoja krv i poželješ se sakriti u mišju rupu.

IGRAČ. Zašto?

OTAC. (*U stranu.*) Duboko, vrlo duboko.

IGRAČ. Zašto?

OTAC. Sine, bit ću iskren i želim da i ti budeš prema meni, i zapravo bih želio da budeš iskren prema sebi. Znaš da nisi najbolji košarkaš, znaš da si dobar, ali ne vrlo dobar ni najbolji te da su te zvali jer se drugi igrač povrijedio pa će radije uzeti tebe, nego nekog drugog prosječnog igrača. U čemu je problem? Od svega radiš prokletog slona. Trebaš igrati košarku, jebote, a ne ići u rat. Ne treba toliko dramatisirati... Zašto tome pridaješ toliku važnost? Bilo tko drugi na tvom mjestu zgrabio bi priliku zatvorenih očiju.

IGRAČ. Zato se trudim držati ih otvorenima, tata.

OTAC. Na svijetu postoje dvije vrste ljudi: oni koji rade i oni koji razmišljaju što raditi dok ništa ne rade.

IGRAČ. Gdje da nađem motivaciju za igru u kojoj trebam ostaviti dušu na terenu i braniti?

OTAC. Pa u samoj igri: to je košarka, a ti obožavaš igrati košarku. A ako ne zbog toga, misli na lovu, na pobjedu u proketoj utakmici jer o tome se i radi... Previše razmišljaš o tome, previše. Reći ću ti nešto što već znaš, ali se s time ne želiš suočiti. Nisi toliko važan. Razmišljaš o svemu kao da si drugima uisitnu važan,

ali nisi. Ti si samo još jedan vojnik u bitci, i to loš, sine moj. Nisam ti rekao ništa novo, to znaš dobro kao i ja. Znaš da nećeš ni ući u igru, znaš da nećeš morati izboriti nijedan odlučujući zгодitak, da nećeš morati niti jedan jedini put šutirati tricru, da se nećeš čak ni pošteno uznojiti. Vrlo dobro znaš da nećeš odigrati ni jednu jedinu važnu minutu, jednu od onih o kojima utakmica ovisi. Zadnji si na listi na kojoj se nalaze sve same zvijezde ispred tebe. (*Stanka.*) Ne pravi se da te boli to što ti govorim jer to znač bolje nego ja, vrlo dobro znaš da nikome neće biti bitno odlučiš li igrati ili ne.

IGRAČ. Zašto želiš da igram?

OTAC. Zato jer ti želim dobro, jer izgleda da misliš da bi se moglo dogoditi nešto strašno, a samo trebaš igrati košarku, jer te vidim kao kada si kao dijete imao osjećaj da će se dogoditi nešto loše, a nikada se ništa nije dogodilo, i jer ne želim da zbog straha propustiš stvari u životu... dopustio bih da ih propustiš zbog bilo kojeg drugog razloga, ali nikada zbog straha... ako se nešto treba dogoditi, dogodit će se, i već ćeš vidjeti kako riješiti problem... ako sam nešto naučio u ovom životu, to je da se sve nekako riješi...

IGRAČ. Zar se stvarno nikada ništa nije dogodilo?

OTAC. Nikada.

IGRAČ. Zar ti nisam rekao da mama više neće spavati kod kuće?

OTAC. Ne sjećam se, sine... ne sjećam se.

IGRAČ. Tata, jesi li dobro?

OTAC. Jesam.

IGRAČ. Možda nisam trebao spomenuti mamu...

OTAC. Zar loše izgledam?

IGRAČ. Izvana sve izgleda u redu, ali te to pitam jer znam da duboko u nama postoje stvari koje se ne vide kad svu pažnju pridajemo samo vanjštini.

OTAC. Sve je u redu, sine.

IGRAČ. Zamisli...

OTAC. (*U stranu.*) Kad ti tvoj sin kaže da nešto zamisliš, zapravo ti želi reći da zamisliš da on nije takav kakav je, nego bolji, ali ti si svjestan istine i teško ti je zamisliti da je drugačije, koliko god se trudio.

IGRAČ. Zamisli na trenutak, makar samo na trenutak, da dobijem par minuta, da dobijem priliku jer sam je izborio, jer sam je zavrijedio i moram ući u igru, moram se suočiti s igračima s kojima se ne želim suočiti i da, u nekom trenutku

te utakmice, o mojoj odluci ovisi kranji rezultat, ovisi čitavo prvenstvo. Ako se to dogodi, reci, što da radim?

PLOČA IV

IGRAČ ostaje sam na sceni. Na scenu ulazi lopta koju baca TRENER JEDNE ZEMLJE. IGRAČ je uzima i odbija o pod. Trenira dok svjetlo polako obasjava TRENERA JEDNE ZEMLJE. Udarci lopte se stišavaju.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Mislim da se prije toga nitko od nas nije pitao odakle dolazimo. Hoću reći, nije bilo važno otkuda smo, samo je bilo bitno loptom pogoditi koš i što više, to bolje. Uživali smo u treningu, u košarci i to je bilo to.

IGRAČ udari loptom o pod, napravi nekoliko koraka i zastane pokraj koša.

IGRAČ. Polufinale svjetskog prvenstva u košarci koje se održava u Španjolskoj 1986. Sukobljavaju se nekadašnja Jugoslavija i također nekadašnji Sovjetski savez. Prije je sve bilo nekadašnje, ne kao danas, kad je sve novo dok ne dođe sutra.

TRENER DRUGE ZEMLJE. „Nismo razumijeli što se događa. Samo smo željeli igrati i osvajati trofeje.“ Ali malo pomalo napetost je prekinula svaki dijalog... „granice su se mijenjale i počeli smo se razdvajati zbog usrane politike. Na kraju je svaka strana sastavljala svoju vlastitu momčad.“²

IGRAČ udari loptom o pod, napravi nekoliko koraka i stane na drugi kraj pozornice.

IGRAČ. 14 sekundi do kraja, na ekranu je napetih 82-85 za jugoslavensku momčad.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Nismo se skoro ni po ničemu razlikovali. Ponekad sam davao upute igračima koji više nisu bili u mojoj momčadi, sada su igrali za suprotnu momčad. Čak sam ih i poticao... a na kraju sam ih prestao gledati u oči i počeo sam gledati samo boju dresova. Neki od mojih prijašnjih igrača sada su bili moji novi protivnici. Ne znam jesam li bio spreman na to.

IGRAČ baca loptu i pušta je da odskoči kuda želi.

---

² Citirane riječi Samira Avdića (1967), nekadašnjeg bosanskog košarkaša. *Ritam terena*, Jacobo Rivero, Edicija Clave intelectual. 2012.

IGRAČ. Osim tri koša prednosti, Jugoslavija ima i loptu. Ubacuju loptu u igru i hvata je mladi igrač koji se zove Vlade Divac.

TRENER DRUGE ZEMLJE. „Prije si mogao mirno šetati kozmopolitskim i otvorenim gradom koji sada više sličići nekom selu ispunjenom strahovima.“³ Sve izgleda kao da se iskvarilo, ostarilo, posvuda mržnja i pogled uperen u pod... ljudi su se prestali gledati u oči... i počeli su gledati porijeklo... kao da zapravo porijeklo nije svima zajedničko.

IGRAČ odlazi po loptu na mjesto gdje se zaustavila i uzima je.

IGRAČ. Vladi Divacu dosude prekršaj zbog duplog vođenja i loptu preuzima nekadašnji Sovjetski savez koji tricom izjednačava rezultat.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Nitko nije mogao zamisliti da će napetost narasti toliko i takvom brzinom. Mislim da je vrlo malo nas shvaćalo stav političara. Baviti se politikom znači razgovarati i nalaziti rješenja, ali oni su se samo vrijeđali i okrivljavali jedni druge za sve...

IGRAČ udara loptom o pod i sprema se za bacanje. Točno u trenutku kad namjerava šutirati, zaustavi se.

IGRAČ. Divaca je jedan iskusni košarkaš strašno izvrijeđao i te je večeri poželio ostaviti košarku zauvijek.

TRENER JEDNE ZEMLJE. U nekom trenutku se potpuno omalovažila naša ideja nacije. Ismijalo se sve što je imalo ikakve veze s našim narodom. Pred cijelim svijetom se pogazila slika jednog od naših nacionalnih simbola. A to nismo mogli dozvoliti. Stigao je naš povijesni trenutak i nismo ga mogli propustiti.

IGRAČ udari loptom o pod, zakoraći. Izvede košarkaški pokret kao da želi zavesti protivnika i odbaci loptu TRENERU JEDNE ZEMLJE. On ga prijekorno pogleda.

---

³ Ibid.

PLOČA V

IGRAČ. To je kao da živiš u koži koja nije tvoja. Hoću reći, nije da ne želim biti ovdje, nego bih želio da pogodak ne znači to što može značiti, kako za jedne, tako i za druge. Igram za zemlju koja se odvojila od dijela koji je nekad isto bio moja zemlja i od ljudi s kojima sam odrastao, od ljudi s kojima sam sve dijelio, od mog vlastitog brata. A ja to ne želim... Zašto sam morao donijeti tu odluku, tata?

OTAC. Sine, usred utakmice si. Ne možeš sada razgovarati sa mnom.

IGRAČ. Tata, to je sjećanje. Ja ti dajem da rasteš u mom sjećanju i ne trebam nikakav spomenuik užasu kako bih se sjetio što je značio tvoj odlazak kad si nas napustio. Zašto su granice na kartama postavljene na jedno ili na drugo mjesto? Ne želim šutirati, ali moram, takva je igra. U sportu se sve zbraja, svi podatci, postotci, brojevi koji znače što si i što ćeš biti... Kolike su mi šanse za pogodak?

OTAC. Malene.

IGRAČ. Kolike su mi šanse da uspostavim ravnotežu, da nađem neku uravnoteženu poziciju? Kad si pod pritiskom, ne znaš kako ćeš reagirati... Posljedice mog bacanja bit će nepredviđene, nitko ne može sa sigurnošću tvrditi kako će završiti moja tri slobodna bacanja, ni što će se zbiti nakon moja tri šuta, slobodna... slobodna... slobodna.

OTAC. (*Objašnjava pravila na ploči, crta diagram koji prikazuje Strukturu drame s početka teksta.*) Ovo su različite mogućnosti, sine. Ako zabiješ koš, tvoj život će krenuti ovim putem... ne znamo njegove posljedice, ali recimo da bi to bila ova linija. Ako ne pogodiš, tvoj život kreće drugim putem. Vidiš? A ono glavno je da će se ta situacija ponoviti prilikom svakog tvog šutiranja. I tako te svako šutiranje vodi prema drugačijoj budućnosti i prema drugačijim rezultatima koji mogu biti pobjeda, izjednačen rezultat ili poraz...

IGRAČ. Sve se mogućnosti međusobno poništavaju.

OTAC. Točno tako, svaki put dvije mogućnosti, dva puta, jedan izazov... život, ništa drugo doli sam život...

IGRAČ. Ali samo jedna će se uistinu ostvariti.

OTAC. Jedna od osam mogućih situacija, da. Ona koju svojim sposobnostima uspiješ stvoriti.

IGRAČ. Ne želim biti ovdje.

OTAC. Koš nije tvoj križ.

IGRAČ. Ne želim da moji potezi presude rezultat... Ne želim da se ovaj trenutak mog života pretvori u statistiku... želim promisliti o svemu što mi tijelo govori, a ne se samo tako smjestiti se na jednu ili drugu stranu zauvijek. Pa ako netko želi donositi odluke, neka promišlja i odlučuje, ali neka me ne sili da i ja donosim odluke i neka ih ne donosi u moje ime. Ali sada sam ovdje, na ovom raskrižju... Moram odlučiti što je najbolje za mene, za moju momčad, za moju obitelj, za moju zemlju, ali moja zemlja je istovremeno i moj suparnik, moj brat je ujedno moj rival, a izgleda da sam i ja svoj vlastiti neprijatelj... Ponekad imam osjećaj da glavom udaram u strop svog svijeta, da se moj život nalazi u vrlo malenom prostoru ovoga svijeta i da me ljudi gledaju kao da sam netko drugi... Imam luk s tri strijele i jednu petu koju želim ili ne želim pogoditi.

SUDAC označi zviždalkom i pokretom ruku početak prvog slobodnog bacanja. Dobaci loptu IGRAČU koji udari loptom nekoliko puta o pod, udahne i baci loptu prema košu.

Ako pogodi, na ekranu se treba pojaviti novi rezultat i život se nastavlja u DRUGOJ ČETVRTINI A . (Stranica 17.)

Ako ne pogodi, život se nastavlja u DRUGOJ ČETVRTINI B. (Stranica 29.)

PLOČA I (A)

Nakon šutiranja lopta odskaje slobodno, ovisno o njezinom obliku, snazi kojom je odbačena i nepravilnostima poda, odnosno, živi taj trenutak životne neizvjesnosti i probija svoj nesigurni put. U trenutku prije no što će se zaustaviti, SUDAC je podiže.

IGRAČ. Volim ljude koji nose dresove kao što je moj i ljude koji nose dresove koji nisu kao moj. Ali hodam na prstima svijetom koji kao da je načinjen od živog blata. Svakim korakom sve više propadam. Ne želim ostaviti tragove kako od mog tijela ne bi načinili spomenik užasu. Ako već moram vidjeti mrtvo tijelo djeteta ostavljenog na nekoj plaži, ne želim spomenike užasu koji će nas podsjećati na to što se dogodilo, samo želim da se više ne ponovi to što se dogodilo... ne želim ih, jer prisutnost tih spomenika kao da nas uspavljuje na trenutak... Ne vidim dijete na plaži, vidim mjesto i mjesto me podsjeća na dijete, ali na kraju ću se sjećati samo mjesta, samo mjesta... Zaboravlja se sjećanje i ostaju mjesta, zaboravljaju se osobe i ostaju samo mjesta... A budući da vidimo samo mjesta i zaboravljamo osobe, ne sjećamo se boli, nego samo spomenika podignutog užasu... i fotografiramo se... Ja samo želim misliti na ljude... ali ne mogu se sjetiti nijednog imena... Ono što bi u bilo kojem drugom trenutku moje karijere bila samo još jedna utakmica, nesumljivo važna, ali samo još jedna u nizu... odjednom postaje strašna zavrzlama... Što politika želi od mene? Zašto me žele iskoristiti? Ono što isprva izgleda kao tri jednostavna slobodna bacanja, u mojim rukama postaje klupko mržnje i napetosti koje se u službi politike mogu protumačiti na mnogo različitih načina... Večeras ne igram košarku, nego se bavim politikom... Moram naći ravnotežu, a ravnoteža je izjednačeni rezultat... Jedan koš manje do izjednačenog rezultata. Ostao je jedan koš manje do izjednačenog rezultata. Upravo to moram učiniti. Izjednačiti utakmicu i skinuti sa sebe tu odgovornost da moram presuditi završni rezultat. Ne miješati se, odigrati svoje mogućnosti, ali tako da te mogućnosti dopuste da se utakmica nastavi i da ja ne moram utjecati na završni rezultat... Ali... što ako ne pogodim šljedeći šut? Drhtim. Moj život drhti i tijelo mi slabi. Treba mi nečiji zagrljaj... Neka me netko zagrlji... Molim vas...

PLOČA II (A)

TRENER JEDNE ZEMLJE ulazi na scenu. Dovršava neku rečenicu kao da dolazi s nekog drugog mjesta. Prekida scenu kako bi označio novo vrijeme i novo mjesto.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Pogodio je. Kunem se da nisam mogao vjerovati. Da me sad upitate jesam li vjerovao da će pogoditi, rekao bih vam da nisam, ali uspio je... Bili smo sve bliže izjednačenom rezultatu i... Tko zna? Možda smo čak mogli i pobijediti.

IGRAČ. Beogradski Partizan osnovan je 1945. Njegovo ime dolazi od naziva za vojnike koji se se borili protiv nacističke vojske koja je okupirala Jugoslaviju tijekom Drugog svjetskog rata.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Bio je to trenutak najveće napetosti. Bilo koja osoba koja je proživjela posljednih 30 sekundi tijekom izjednačene utakmice zna da napetost ispuni tijelo, da se slama u mišićima, da se tovi u rukama, da te dovodi u stanje euforije i straha koji se ne smiruju sve do završnog zvižduka... a u njemu se sve pretvara u potpuni zanos ili u propast... Kao da u jednom trenutku sažmeš san čitave jedne godine, jedne sezone, godina i godina priprema...

IGRAČ. 1991. čitava je momčad Partizana bila sastavljena od srpskih igrača, osim jednog, Ive Nakića, koji je bio Hrvat, ali je ipak odlučio ostati igrati tamo. Započeo je rat i tako je on postao neprijatelj u kući, za jedne, i prijatelj koji igra za neprijatelja, za druge.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Slava i propast toliko su blizu jedna drugoj da obje možeš vidjeti ovdje, pred sobom. I znaš da će jedna od njih nestati i možda ti ostane ona koja ti se ne sviđa.

IGRAČ. Usred te atmosfere momčad se trebala boriti za Europski kup. Međutim, FIBA je odlučila da se ne mogu sukobiti momčadi zemlje koja je u ratu i zabranila im je igrati u Beogradu. Javili su im se iz jednog grada južno od Madrida i ponudili im da ih ugoste kako bi odigrali utakmicu koju su trebali igrati u svojoj zemlji. Odigrali su ukupno sedam utakmica, ali u sjećanju im je kao najuzbudljivija ostala utakmica protiv Juventut de Badalona, momčadi koja je igrala „doma“, i zanimljivo je da su se upravo s tim protivnikom susreli kasnije, u finalu.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Pritisci? Vlada se izjasnila u njegovu korist i morali su ga uključiti. On je bio simbol integracije koji je bio potreban nacionalnoj momčadi. Trebali su stvoriti heroja od svog mogućeg zemljaka ili izdajnika koji se neopaženo uvukao u našu ekipu. U svakom slučaju, davao se smisao našoj

mržnji. Ako postane heroj za nas, bit će izdajnik za njih, čuo sam kako je rekao jedan političar na predstavljanju momčadi. Bilo kako bilo, sve je vodilo k još većem sukobu i situaciji da se zamrzimo u potpunosti.

IGRAČ. Iako je Juventut bio španjolska momčad, lokalni navijači su na nevjerojatan način podržali Partizan. Osjećali su kao da je ta momčad bila njihova. Ti igrači su uspjeli osvojiti Europski kup i trvdili su da ne osjećaju nikakvu nostalgiju prema Beogradu, osjećali su se kao kod kuće. Ta momčad je i dan danas poznata kao Partizan iz Fuenlabrade.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Možda nam se sve skupa otelo kontroli... tehnička ekipa, igrači, političari, da, njima se stvarno sve otelo kontroli... U politici sve vrijedi, čak i ono što ne vrijedi, ipak vrijedi... Netko je želio da ga se zagrlj?

IGRAČ. Ja, ja sam molio da me netko zagrlj.

TRENER JEDNE ZEMLJE skida trenersku majicu. Uzima scenski rekvizit kojim se označuje da preuzima ulogu OCA i prilazi IGRAČU. U trenutku kada će ga zagrliti...

PLOČA III (A)

IGRAČ. Nikako ne mogu shvatiti kako možemo biti iz različitih zemalja ako smo rođeni u istoj.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad gledaš svog sina kao da je potpuni stranac s kojim već godinama djeliš isti krov.

IGRAČ. ... ako smo rođeni u istoj?

OTAC. Strpljenje ima neslućene granice kada moram razgovarati s tobom, sine moj.

IGRAČ. (*U stranu.*) Mislim da se ne sviđam svom ocu.

OTAC. Voliš je?

IGRAČ. Kao žedan vodu s izvora.

OTAC. A ona tebe?

IGRAČ. Isto tako. Ali njezini roditelji me ne vole.

OTAC. Pa kako to?

IGRAČ. Kažu da mi tiraniziramo njihovu zemlju... da ne dopuštamo razvoj njihovog nacionalnog identiteta, da ne dopuštamo da slobodno odlučuju, da ih želimo zgaziti, da ne želimo da govore svojim jezikom, da ne želimo da nam govore drugim jezikom kada dođemo kod njih, da bi bez nas bili savršena zemlja, da biimali sve što im treba, da bi njihov novac bio njihov novac i da ga ne bi trebali dijeliti i da bi to sve donijelo same blagodati njihovoj zemlji.

OTAC. Sve to kažu?

IGRAČ. Sve to, tata... I povrh svega, da bi si tako skinuli taj teret da ih svi gledaju kao što vide nas...

OTAC. A kako nas vide ti „svi“?

IGRAČ. Kao svinje.

OTAC. A što ona misli o tome?

IGRAČ. Ona šizi na roditelje, ali ipak su joj roditelji.

OTAC. (*U stranu.*) Kako sam dobro razumio te roditelje! Ponekad djeca...

IGRAČ. Njezini roditelji šize na nju, ali ipak im je kćerka.

OTAC. Stvarno ne razumijem njihovu kćerku, sine!

IGRAČ. Naravno, tata.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad mislim da njegov mozak mora biti vrlo malen, kao lopta na košarkaškom terenu.

IGRAČ. Vi roditelji mislite da sve razumijete, ali ne razumijete svoju djecu. Ponekad čak mislite da su vaša djeca budale, ali zapravo ste vi ti koji ne razumiju. Shvaćáš?

OTAC. Ne shvaćam te, sine.

IGRAČ. Pa da.

OTAC. Zašto mi postavljaš pitanja ako misliš da sam glup?

IGRAČ. Jer su djeca, vrlo često, kao i njihovi roditelji, iako to no žele biti.

OTAC. A što ti misliš?

IGRAČ. Da je moguće da mi ovdje tiraniziramo njihovu zemlju i da ih želimo zgaziti i potlačiti jer im ne dopuštamo da slobodno odlučuju o svojoj budućnosti, da ne razumijem zašto se ljudi nerviraju kada svatko govori svojim jezikom, makar ne znam hoće li postati savršena zemlja, ali ako žele, imaju pravo to reći, to odlučiti i, iznad svega, ni meni nije drago što nas gledaju kao što nas i drugi vide...

OTAC. A kako nas vide ti „svi“?

IGRAČ. Kao svinje.

OTAC. A što ti želiš?

IGRAČ. Mislim da ću je zaprositi i da ćemo otići živjeti na neko drugo mjesto.

OTAC. Kad odlučiš tražiti nešto na ovaj način, moraš biti spreman i na negativan odgovor.

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad su roditelji gori od djece, a moguće je da se djeca kad postanu roditelji ponašaju potpuno isto kao i njihovi roditelji ili još gore. Na kraju krajeva, naučili su kako se ponašati gledajući ponašanje svojih roditelja...

OTAC. Gdje je to drugo mjesto?

IGRAČ. Ne znam.

OTAC. Ovdje ćeš uvijek imati dom.

IGRAČ. Hvala, tata.

OTAC. Savršeno se sjećam dana tvog rođenja. Tvoja majka je urlala kao da joj čupaju crijeva. Zamisli što znači vikati bez prestanka pola sata... kad si se rodio živjeli smo ovdje, na ovoj strani. Tvoja majka je bila odavde, a ja od tamo. Živjeli smo na previše mjesta da bismo mogli reći što nam je draže, ovo mjesto ili neko drugo... Ali sada je došao trenutak u kojem ti moraš birati...

IGRAČ. Pripadamo mnogim mjestima.

OTAC. Sve do sada.

IGRAČ. Može li jedna odluka promijeniti to što jesam?

OTAC. Može...

IGRAČ. Ne bih rekao se o tome može odlučivati.

OTAC. Ali je tako.

IGRAČ. Zbog toga se jedni mogu uvrijediti ako drugi stave svoju zastavu, a drugi se uvrijede ako je ovu skinu... jer žele staviti svoju?

OTAC. Manje-više.

IGRAČ. A zašto ih uopće imamo?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad mislimo da svako dijete ima određene potrebe...

IGRAČ. Mislim na zastave.

OTAC. (*U stranu.*) I dok se više brinemo za jedno dijete, ne vidimo da smo drugo malo zapustili, ne zato što ga ne volimo, nego zato što tako ispadne.

IGRAČ. Možda zastava nije ništa više od izmišljotine, fikcije koju je država svorila.

OTAC. Ona je simbol, sine, simbol.

IGRAČ. A čemu služi?

OTAC. (*U stranu.*) Roditelji imaju određenu količinu energije za odgoj djece. Ako na jedno dijete potroše više od polovice, drugome ne ostaje čitav dio koji mu pripada, zar ne?

IGRAČ. Tata, zašto prije nisi razgovarao sa mnom? Zašto si prije uvijek bio s mojim bratom?

OTAC. Kakva pitanja mi postavljaš, sine.

IGRAČ. Radije ću biti glupan koji postavlja pitanja, nego pametnjaković koji ništa ne zna.

OTAC. Pa i tebi se neka boja više sviđa od neke druge, zar ne?

IGRAČ. (*U stranu.*) Možda mi otac želi reći da je više volio boju glasa moga brata od moje. Želi li mi to reći?

OTAC. Eto, to je zastava.

IGRAČ. To je samo boja koja ti se više sviđa od neke druge.

OTAC. Ne samo da ti se više sviđa, nego te predstavlja.

IGRAČ. Ali možda je ona samo nešto izmišljeno, zar ne? Poistovjećivanje s nekim bojama, s nekom kulturom... kao s nekom nogometnom ili košarkaškom momčadi, zar ne?

OTAC. Manje-više.

IGRAČ. Znači, neka zemlja je također kao neka marka?

OTAC. Ne baš, sine, nije baš tako.

IGRAČ. Onda o čemu govorimo kada govorimo o nekoj zemlji?

OTAC. (*U stranu.*) Jeste li ponekad poželjeli udariti vlastito dijete?

IGRAČ. Zašto mi se moj brat ne javlja na telefon?

OTAC. (*U stranu.*) Jeste li se osjećali loše nakon što ste poželjeli udariti vlastito dijete?

IGRAČ. Zašto mi se moj brat ne javlja na telefon?

OTAC. Kada govorimo o nekoj zemlji, govorimo o određenoj ideji, određenom prostoru, običajima...

IGRAČ. Zašto me moj brat više ne želi vidjeti?

OTAC. Gledaj, sine, tvoj brat može slobodno raditi što želi. U redu? To je prvo. A drugo...

IGRAČ. Neće me boljeti, reci mi.

OTAC. Ne pitaj me ono za što već znaš odgovor jer ću ti možda odgovoriti na način koji ti se neće svidjeti.

IGRAČ. Ne razumijem točno na što misliš.

OTAC. Zašto si mu je morao oduzeti?

IGRAČ. (*U stranu.*) Točno u trenutku dok smo slavili svoju najveću pobjedu dogodilo se nešto što će me pratiti čitav život...

OTAC. Zašto?

IGRAČ. (*U stranu.*) Glupost, sitnica kojoj ja nisam pridao nikakvu važnost, ali su se novinari pobrinuli da se sve dobrano preuveliča... (*Govori OCU.*) Što zašto, tata?

OTAC. Zašto si mu morao oduzeti zastavu?

IGRAČ. To je jedino imalo smisla... zajedničkog smisla...

OTAC. Zašto, sine?

IGRAČ. Ja sam samo želio da bude jasno da je pobjeda pripadala svima, ne samo jednima... nisam nikoga želio napasti, samo sam branio ideju zajedništva.

OTAC. Ali si mu oduzeo simbol zbog kojega je slavio.

IGRAČ. Ta zastava je predstavljala samo jedne, a ne sve nas.

OTAC. Za mnoge ljude samo ta strana predstavlja sve.

IGRAČ. Ali to nije sve sviju nas.

OTAC. Ali je njihovo.

IGRAČ. (*U stranu.*) Moramo biti toliko pažljivi kada govorimo o simbolima, što je u potpunom kontrastu s količinom nepravde koja se počinjava u ime tih istih simbola.

OTAC. Njihovo sve predstavlja ta strana.

IGRAČ. Samo sam želio maknuti s terena sve što nije pripadalo zajedničkoj ideji...

OTAC. (*U stranu.*) Zbog tog apsurdnog incidenta stvari su se potpuno otele kontroli. Izmislili su da je pogazio i ispljuvao zastavu...

IGRAČ. Ja sam želio maknuti zastavu jedne republike jer je pobijedila nacionalna momčad...

OTAC. Čiji dio tvori taj dio koji si ti htio maknuti s terena.

IGRAČ. Pogrešno su shvatili, tata

OTAC. Djelovao si politički.

IGRAČ. Kao da je bilo važno otkuda smo? Meni se ništa nije promijenilo, tata, ali ubrzo sam otkrio da se moj brat više ne ponaša isto.

OTAC. Normalno.

IGRAČ. A njezinim roditeljima je jasno da ne žele da njihov zet bude njihov najveći neprijatelj... jer je nekom navijaču istrгнуo zastavu njihove republike...

OTAC. Normalno.

IGRAČ. Ja nisam izgazio niti ispljuvao tu zastavu, samo sam je maknuo jer joj tamo nije bilo mjesto...

OTAC. Djelovao si politički...

IGRAČ. (*U stranu.*) Tog dana smo kao momčad sve osvojili, ali čini se da smo istovremeno sve i izgubili, ali to sam shvatio tek kasnije...

OTAC. Normalno.

IGRAČ. Tata.

OTAC. Sine?

IGRAČ. Zašto me nitko nikada ne želi zagrliti?

PLOČA IV (A)

IGRAČ. Ja sam istrгнуo zastavu iz ruku tog navijača... ja sam to učinio... a nakon toga su novinari to iskoristili protiv mene, i postavili me pred nišan ljudske mržnje. Izvrijedali su sve što je imalo bilo kakve veze sa mnom... pričali su se vicevi o meni i mojoj obitelji... Kako sam uopće mogao zamisliti da će me, nakon svega toga, pozvati u momčad svoje netom osamostaljenje zemlje. Imao sam dvojno državljanstvo i mogao sam birati u slučaju da me odaberu obje momčadi, kao što se dogodilo s mojim bratom. Ali samo su me zvali ovi ovdje... Što su željeli postići uključivanjem mene, igrača kojeg su ranije vrijedali, u svoju nacionalnu momčad? Zar su uistinu u meni tražili rješenje ili su željeli uvećati problem? Danas, ovdje, napokon shvaćam što su željeli postići... Trebao im je posljednji okidač, spomenik užasu u tijelu košarkaša... Izgleda da je sve bilo namješteno kako bih se našao u toj stupici, na tom raskrižju... Jedni žele potpuni i konačni slom, drugi pod svaku cijenu žele zajedništvo... Oni tamo tvrde da ne tiraniziraju nikoga, ali obvezuju na sve, ne slušaju ove ovdje, njihove želje ni njihove ideje ni njihove prijedloge niti uvažavaju njihovu sposobnost pregovaranja, kao da su zbog njihova govora na drugom jeziku oni tamo oglušili na riječi ovih ovdje, kao da im zavist koja se godinama potpirivala u medijima zaštopala crijeva... Ali ovi ovdje predlažu da se sva pažnja i energija usmjeri na ovu stranu, kao da žele izbjeći da se pogled usmjeri prema drugoj strani... kao da žele dati veću važnost ovom problemu, nego drugima... Ne zanima me što je jedan rekao drugome. Ne želim slušati što govore, želim ih vidjeti kako rade. Moja baka mi je to lijepo objasnila. Sjećam je se kao da je sada gledam među prisutnima na utakmici. Ja sam tada nešto jeo, ali nisam uopće žvakao jer sam joj prepričavao tko zna što. A ona mi je lijepo rekla: „pričaj dok radiš“. Kako nadoknaditi izgubljene godine s bratom ili sa svojim kolegama? Kako jedna ideja može poreći stvarno postojanje ljudskog bića koje stoji iza nje? Ponekad mislim da političarima ljudski život ne znači ništa, sve dok slika mrtvog djeteta nije njihovo dijete, na plaži koja nije njihova plaža.

PLOČA V (A)

TRENER JEDNE ZEMLJE. Odjednom je postao naš mogući heroj... igrač koji je sve do nedavno mogao simbolizirati upravo suprotno. Nakon incidenta sa zastavom, svi smo ga odbacivali, rugali mu se, ali sada je upravo on u rukama držao moguću pobjedu... Morali smo vjerovati u njega...

IGRAČ. Finale svjetskog prvenstva u košarci 1990. Sukobljavaju se bivša Jugoslavija i također bivši Sovjetski savez. Sve što je bilo prije je bivše, staro, nije kao ovo sada što će postati staro kasnije, ali ne sada.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Bože dragi, izgledalo je da se svijet okrenuo naglavačke... Kada smo gledali nacionalnu televiziju... kada su se pojavili na televiziji izgledali su tako zlobno, izgledalo je da nas svi toliko mrze da smo i sami u to povjerovali...

IGRAČ. Utakmica završava 75-92 za bivšu Jugoslaviju. Svi igrači bivše Jugoslavije se grle i čestitaju si na pobjedi. Momčad je probrala najbolje nacionalne igrače u povijesti košarke.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Htjelo se pod svaku cijenu potaknuti razdor. Pa gledaj što nam rade, pa gledaj što nam ne daju da radimo...

IGRAČ. 1990. buknuo je nacionalni osjećaj među Hrvatima i to su otvoreno pokazivali.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Da, bila je to vrlo polemična odluka... i čak bih mogao tvrditi da ga je taj trener uključio u momčad pod političkim pritiskom... on je bio dobar igrač, da, nije bio loš, ali bilo je i boljih... I, ono najvažnije, bilo je drugih igrača koji nisu zadirali u njihov ponos vezan uz zastavu... (*Stanka.*) Taj potez je izgledao više politički nego sportski...

IGRAČ. U gomilu se ubacio jedan navijač koji je nosio hrvatsku zastavu. Vlade Divac mu je prišao i rekao: „Toj zastavi ovdje nije mjesto“. Na što mu je navijač odgovorio nešto u stilu da je jugoslavenska zastava obično sranje. Vlade se toliko razbjjesnio da mu je istrgnuo hrvatsku zastavu i bacio je.⁴

TRENER DRUGE ZEMLJE. Sjećam se da je na treningu njegov vlastiti brat stavio njegovu fotografiju na košarkašku tablu kao da će u njegovoj prisutnosti bolje igrati, bolje šutirati... Mržnja koju je osjećao pri pogledu na sliku svog vlastitog brata davala mu je krila... i upravo nas je on doveo do završnice prvenstva... ali njegovom bratu, njegovom neprijatelju, pružila se prilika da osvoji utakmicu.

---

⁴ Dokumentarni film *Braća i neprijatelji* (Petrović i Divac). Režija: Michael Tolajian. ESPN i Canal Plus.

IGRAČ. Vlade je tvrdio da je samo želio obraniti svoju momčad, a njegova momčad je bila Jugoslavija, ne Hrvatska ni Srbija niti bilo koja druga republika. Svi igrači su na kraju vikali Jugoslavija u centru terena. Tada još uvijek nitko od njih nije ništa znao o tome kakve će posljedice imati oduzimanje zastave onom navijaču.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Ja nisam prava osoba koja će o tome suditi... Mogli su ga pozvati, to su i učinili i dali su mu onoliko vremena koliko su mislili da je potrebno. Da, igrao je samo na kraju utakmice, ali je igrao za njihovu momčad, nije li tako? Mogli su mu dati da igra...

Ako pogodi, na ekranu se pojavljuje novi rezultat i život se nastavlja u TREĆOJ ČETVRTINI A1. (Stranica 41.)

Ako ne pogodi, život se nastavlja TREĆOJ ČETVRTINI A2. (Stranica 46.)

DRUGA ČETVRTINA (B)

PLOČA I (B)

Nakon šutiranja lopta odskaje slobodno, ovisno o njezinom obliku, snazi kojom je odbačena i nepravilnostima poda, odnosno, živi taj trenutak životne neizvjesnosti i probija svoj nesigurni put. U trenutku prije no što će se zaustaviti, SUDAC je podiže.

IGRAČ. Volim ljude koji nose dresove kao što je moj i ljude koji nose dresove koji nisu kao moj. Ali hodam na prstima svijetom koji kao da je načinjen od živog blata. Svakim korakom sve više propadam. Ne želim ostaviti tragove kako od mog tijela ne bi načinili spomenik užasu. Ako već moram vidjeti mrtvo tijelo djeteta ostavljenog na nekoj plaži, ne želim spomenike užasu koji će nas podsjećati na to što se dogodilo, samo želim da se više ne ponovi to što se dogodilo... ne želim ih, jer prisutnost tih spomenika kao da nas uspavljuje na trenutak... Ne vidim dijete na plaži, vidim mjesto i mjesto me podsjeća na dijete, ali na kraju ću se sjećati samo mjesta, samo mjesta... Zaboravlja se sjećanje i ostaju mjesta, zaboravljaju se osobe i ostaju samo mjesta... A budući da vidimo samo mjesta i zaboravljamo osobe, ne sjećamo se boli, nego samo spomenika podignutog užasu... i fotografiramo se... Ja samo želim misliti na ljude... ali ne mogu se sjetiti nijednog imena... Ono što bi u bilo kojem drugom trenutku moje karijere bila samo još jedna utakmica, nesumljivo važna, ali samo još jedna u nizu... odjednom postaje strašna zavrzlama... Što politika želi od mene? Zašto me žele iskoristiti? Ono što isprva izgleda kao tri jednostavna slobodna bacanja, u mojim rukama postaje klupko mržnje i napetosti koje se u službi politike mogu protumačiti na mnogo različitih načina... Večeras ne igram košarku, nego se bavim politikom... Moram naći ravnotežu, a ravnoteža je izjednačeni rezultat... Ali ako ga želim izjednačiti moram pogoditi oba šuta koja su mi preostala. Možda bih to trebao učiniti. Izjednačiti utakmicu i skinuti sa sebe tu odgovornost da moram presuditi završni rezultat. Ne miješati se, odigrati svoje mogućnosti, ali tako da te mogućnosti dopuste da se utakmica nastavi i da ja ne moram utjecati na završni rezultat... Ali... što ako ne pogodim šljedeći šut? Drhtim. Moj život drhti i tijelo mi slabi. Treba mi nečiji zagrljaj... Neka me netko zagrlji... Molim vas...

PLOČA II (B)

TRENER JEDNE ZEMLJE ulazi na scenu. Dovršava neku rečenicu kao da dolazi s nekog drugog mjesta. Prekida scenu kako bi označio novo vrijeme i novo mjesto.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Promašio je. Čak i kada ne vjeruješ pretjerano u šuterove sposobnosti, nada funkcionira na vrlo zanimljiv način jer te prisiljava da vjeruješ. Vjerovao sam... dobro, zapravo smo svi vjerovali da bi nam mogao donijeti pobjedu, ali stvarnost se obično pobrine da sve što uzdižemo u visine brzo spusti na zemlju... Uglavnom, sada smo još jedino mogli završiti izjednačeno.

IGRAČ. Beogradski Partizan osnovan je 1945. Njegovo ime dolazi od naziva za vojnike koji se se borili protiv nacističke vojske koja je okupirala Jugoslaviju tijekom Drugog svjetskog rata.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Bio je to trenutak najveće napetosti. Bilo koja osoba koja je proživjela posljednjih 30 sekundi tijekom izjednačene utakmice zna da napetost ispuni tijelo, da se slama u mišićima, da se tovi u rukama, da te dovodi u stanje euforije i straha koji se ne smiruju sve do završnog zvižduka... a u njemu se sve pretvara u potpuni zanos ili u propast... A mi smo bili bliže zanosu. Dečko je promašio prvi šut... Sad više nisu mogli pobijediti... u najgorem slučaju igrat ćemo produžetke...

IGRAČ. 1991. čitava je momčad Partizana bila sastavljena od srpskih igrača, osim jednog, Ive Nakića, koji je bio Hrvat, ali je ipak odlučio ostati igrati tamo. Započeo je rat i tako je on postao neprijatelj u kući, za jedne, i prijatelj koji igra za neprijatelja, za druge.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Slava i propast toliko su blizu jedna drugoj da obje možeš vidjeti ovdje, pred sobom. I znaš da će jedna od njih nestati i možda ti ostane ona koja ti se ne sviđa.

IGRAČ. Usred te atmosfere momčad se trebala boriti za Europski kup. Međutim, FIBA je odlučila da se ne mogu sukobiti momčadi zemlje koja je u ratu i zabranila im je igrati u Beogradu. Javili su im se iz jednog grada južno od Madrida i ponudili im da ih ugoste kako bi odigrali utakmicu koju su trebali igrati u svojoj zemlji. Odigrali su ukupno sedam utakmica, ali u sjećanju im je kao najuzbudljivija ostala utakmica protiv Juventut de Badalona, momčadi koja je igrala „doma“, i zanimljivo je da su se upravo s tim protivnikom susreli kasnije, u finalu.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Pritisци? Vlada se izjasnila u njegovu korist i morali su ga uključiti. On je bio simbol integracije koji je bio potreban nacionalnoj momčadi. Trebali su stvoriti heroja od svog mogućeg zemljaka ili izdajnika koji se neopaženo uvukao u našu ekipu. U svakom slučaju, davao se smisao našoj mržnji. Ako postane heroj za nas, bit će izdajnik za njih, čuo sam kako je rekao jedan političar na predstavljanju momčadi. Bilo kako bilo, sve je vodilo k još većem sukobu i situaciji da se zamrzimo u potpunosti.

IGRAČ. Iako je Juventut bio španjolska momčad, lokalni navijači su na nevjerojatan način podržali Partizan. Osjećali su kao da je ta momčad bila njihova. Ti igrači su uspjeli osvojiti Europski kup i trvdili su da ne osjećaju nikakvu nostalgiju prema Beogradu, osjećali su se kao kod kuće. Ta momčad je i dan danas poznata kao Partizan iz Fuenlabrade.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Možda nam se sve skupa otelo kontroli... tehnička ekipa, igrači, političari, da, njima se stvarno sve otelo kontroli... U politici sve vrijedi, čak i ono što ne vrijedi, ipak vrijedi... Netko je želio da ga se zagrlji?

IGRAČ. Ja, ja sam molio da me netko zagrlji.

TRENER JEDNE ZEMLJE skida trenersku majicu. Uzima scenski rekvizit kojim se označuje da preuzima ulogu OCA i prilazi IGRAČU. U trenutku kada će ga zagrliti...

PLOČA III (B)

IGRAČ. Nikako ne mogu shvatiti kako možemo biti iz različitih zemalja ako smo rođeni u istoj.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad gledaš svog sina kao da je potpuni stranac s kojim već godinama djeliš isti krov.

IGRAČ. ... ako smo rođeni u istoj?

OTAC. Strpljenje ima neslućene granice kada moram razgovarati s tobom, sine moj.

IGRAČ. (*U stranu.*) Mislim da se ne sviđam svom ocu.

OTAC. Voliš je?

IGRAČ. Kao žedan vodu s izvora.

OTAC. A ona tebe?

IGRAČ. Isto tako. Ali njezini roditelji me ne vole.

OTAC. Pa kako to?

IGRAČ. Kažu da mi tiraniziramo njihovu zemlju... da ne dopuštamo razvoj njihovog nacionalnog identiteta, da ne dopuštamo da slobodno odlučuju, da ih želimo zgaziti, da ne želimo da govore svojim jezikom, da ne želimo da nam govore drugim jezikom kada dođemo kod njih, da bi bez nas bili savršena zemlja, da bi imali sve što im treba, da bi njihov novac bio njihov novac i da ga ne bi trebali dijeliti i da bi to sve donijelo same blagodati njihovoj zemlji.

OTAC. Sve to kažu?

IGRAČ. Sve to, tata... I povrh svega, da bi si tako skinuli taj teret da ih svi gledaju kao što vide nas...

OTAC. A kako nas vide ti „svi“?

IGRAČ. Kao svinje.

OTAC. A što ona misli o tome?

IGRAČ. Ona šizi na roditelje, ali ipak su joj roditelji.

OTAC. (*U stranu.*) Kako sam dobro razumio te roditelje! Ponekad djeca...

IGRAČ. Njezini roditelji šize na nju, ali ipak im je kćerka.

OTAC. Stvarno ne razumijem njihovu kćerku, sine!

IGRAČ. Naravno, tata.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad mislim da njegov mozak mora biti vrlo malen, kao lopta na košarkaškom terenu.

IGRAČ. Vi roditelji mislite da sve razumijete, ali ne razumijete svoju djecu. Ponekad čak mislite da su vaša djeca budale, ali zapravo ste vi ti koji ne razumiju. Shvaćas?

OTAC. Ne shvaćam te, sine.

IGRAČ. Pa da.

OTAC. Zašto mi postavljaš pitanja ako misliš da sam glup?

IGRAČ. Jer su djeca, vrlo često, kao i njihovi roditelji, iako to no žele biti.

OTAC. A što ti misliš?

IGRAČ. Da je moguće da mi ovdje tiraniziramo njihovu zemlju i da ih želimo zgaziti i potlačiti jer im ne dopuštamo da slobodno odlučuju o svojoj budućnosti, da ne razumijem zašto se ljudi nerviraju kada svatko govori svojim jezikom, makar ne znam hoće li postati savršena zemlja, ali ako žele, imaju pravo to reći, to odlučiti i, iznad svega, ni meni nije drago što nas gledaju kao što nas i drugi vide...

OTAC. A kako nas vide ti „svi“?

IGRAČ. Kao svinje.

OTAC. A što ti želiš?

IGRAČ. Mislim da ću je zaprositi i da ćemo otići živjeti na neko drugo mjesto.

OTAC. Kad odlučiš tražiti nešto na ovaj način, moraš biti spreman i na negativan odgovor.

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad su roditelji gori od djece, a moguće je da se djeca kad postanu roditelji ponašaju potpuno isto kao i njihovi roditelji ili još gore. Na kraju krajeva, naučili su kako se ponašati gledajući ponašanje svojih roditelja...

OTAC. Gdje je to drugo mjesto?

IGRAČ. Ne znam.

OTAC. Ovdje ćeš uvijek imati dom.

IGRAČ. Hvala, tata.

OTAC. Savršeno se sjećam dana tvog rođenja. Tvoja majka je urlala kao da joj čupaju crijeva. Zamisli što znači vikati bez prestanka pola sata... kad si se rodio živjeli smo ovdje, na ovoj strani. Tvoja majka je bila odavde, a ja od tamo. Živjeli smo

na previše mjesta da bismo mogli reći što nam je draže, ovo mjesto ili neko drugo... Ali sada je došao trenutak u kojem ti moraš birati...

IGRAČ. Pripadamo mnogim mjestima.

OTAC. Sve do sada.

IGRAČ. Može li jedna odluka promijeniti to što jesam?

OTAC. Može...

IGRAČ. Ne bih rekao se o tome može odlučivati.

OTAC. Ali je tako.

IGRAČ. Zbog toga se jedni mogu uvrijediti ako drugi stave svoju zastavu, a drugi se uvrijede ako je ovu skinu... jer žele staviti svoju?

OTAC. Manje-više.

IGRAČ. A zašto ih uopće imamo?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad mislimo da svako dijete ima određene potrebe...

IGRAČ. Mislim na zastave.

OTAC. (*U stranu.*) I dok se više brinemo za jedno dijete, ne vidimo da smo drugo malo zapustili, ne zato što ga ne volimo, nego zato što tako ispadne.

IGRAČ. Možda zastava nije ništa više od izmišljotine, fikcije koju je država svorila.

OTAC. Ona je simbol, sine, simbol.

IGRAČ. A čemu služi?

OTAC. (*U stranu.*) Roditelji imaju određenu količinu energije za odgoj djece. Ako na jedno dijete potroše više od polovice, drugome ne ostaje čitav dio koji mu pripada, zar ne?

IGRAČ. Tata, zašto prije nisi razgovarao sa mnom? Zašto si prije uvijek bio s mojim bratom?

OTAC. Kakva pitanja mi postavljaš, sine.

IGRAČ. Radije ću biti glupan koji postavlja pitanja, nego pametnjaković koji ništa ne zna.

OTAC. Pa i tebi se neka boja više sviđa od neke druge, zar ne?

IGRAČ. (*U stranu.*) Možda mi otac želi reći da je više volio boju glasa moga brata od moje. Želi li mi to reći?

OTAC. Eto, to je zastava.

IGRAČ. To je samo boja koja ti se više sviđa od neke druge.

OTAC. Ne samo da ti se više sviđa, nego te predstavlja.

IGRAČ. Ali možda je ona samo nešto izmišljeno, zar ne? Poistovjećivanje s nekim bojama, s nekom kulturom... kao s nekom nogometnom ili košarkaškom momčadi, zar ne?

OTAC. Manje-više.

IGRAČ. Znači, neka zemlja je također kao neka marka?

OTAC. Ne baš, sine, nije baš tako.

IGRAČ. Onda o čemu govorimo kada govorimo o nekoj zemlji?

OTAC. (*U stranu.*) Jeste li ponekad poželjeli udariti vlastito dijete?

IGRAČ. Zašto mi se moj brat ne javlja na telefon?

OTAC. (*U stranu.*) Jeste li se osjećali loše nakon što ste poželjeli udariti vlastito dijete?

IGRAČ. Zašto mi se moj brat ne javlja na telefon?

OTAC. Kada govorimo o nekoj zemlji, govorimo o određenoj ideji, određenom prostoru, običajima...

IGRAČ. Zašto me moj brat više ne želi vidjeti?

OTAC. Gledaj, sine, tvoj brat može slobodno raditi što želi. U redu? To je prvo. A drugo...

IGRAČ. Neće me boljeti, reci mi.

OTAC. Ne pitaj me ono za što već znaš odgovor jer ću ti možda odgovoriti na način koji ti se neće svidjeti.

IGRAČ. Ne razumijem točno na što misliš.

OTAC. Zašto si mu je morao oduzeti?

IGRAČ. (*U stranu.*) Točno u trenutku dok smo slavili svoju najveću pobjedu dogodilo se nešto što će me pratiti čitav život...

OTAC. Zašto?

IGRAČ. (*U stranu.*) Glupost, sitnica kojoj ja nisam pridao nikakvu važnost, ali su se novinari pobrinuli da se sve dobroano preuveliča... (*Govori OCU.*) Što zašto, tata?

OTAC. Zašto si mu morao oduzeti zastavu?

IGRAČ. To je jedino imalo smisla... zajedničkog smisla...

OTAC. Zašto, sine?

IGRAČ. Ja sam samo želio da bude jasno da je pobjeda pripadala svima, ne samo jednima... nisam nikoga želio napasti, samo sam branio ideju zajedništva.

OTAC. Ali si mu oduzeo simbol zbog kojega je slavio.

IGRAČ. Ta zastava je predstavljala samo jedne, a ne sve nas.

OTAC. Za mnoge ljude samo ta strana predstavlja sve.

IGRAČ. Ali to nije sve sviju nas.

OTAC. Ali je njihovo.

IGRAČ. (*U stranu.*) Moramo biti toliko pažljivi kada govorimo o simbolima, što je u potpunom kontrastu s količinom nepravde koja se počinjava u ime tih istih simbola.

OTAC. Njihovo sve predstavlja ta strana.

IGRAČ. Samo sam želio maknuti s terena sve što nije pripadalo zajedničkoj ideji...

OTAC. (*U stranu.*) Zbog tog apsurdnog incidenta stvari su se potpuno otele kontroli. Izmislili su da je pogazio i ispljuvao zastavu...

IGRAČ. Ja sam želio maknuti zastavu jedne republike jer je pobijedila nacionalna momčad...

OTAC. Čiji dio tvori taj dio koji si ti htio maknuti s terena.

IGRAČ. Pogrešno su shvatili, tata

OTAC. Djelovao si politički.

IGRAČ. Kao da je bilo važno otkuda smo? Meni se ništa nije promijenilo, tata, ali ubrzo sam otkrio da se moj brat više ne ponaša isto.

OTAC. Normalno.

IGRAČ. A njezinim roditeljima je jasno da ne žele da njihov zet bude njihov najveći neprijatelj... jer je nekom navijaču istrгнуo zastavu njihove republike...

OTAC. Normalno.

IGRAČ. Ja nisam izgazio niti ispljuvao tu zastavu, samo sam je maknuo jer joj tamo nije bilo mjesto...

OTAC. Djelovao si politički...

IGRAČ. (*U stranu.*) Tog dana smo kao momčad sve osvojili, ali čini se da smo istovremeno sve i izgubili, ali to sam shvatio tek kasnije...

OTAC. Normalno.

IGRAČ. Tata.

OTAC. Sine?

IGRAČ. Zašto me nitko nikada ne želi zagrliti?

PLOČA IV (B)

IGRAČ. Ja sam istrgnuo zastavu iz ruku tog navijača... ja sam to učinio... a nakon toga su novinari to iskoristili protiv mene, i postavili me pred nišan ljudske mržnje. Izvrijeđali su sve što je imalo bilo kakve veze sa mnom... pričali su se vicevi o meni i mojoj obitelji... Kako sam uopće mogao zamisliti da će me, nakon svega toga, pozvati u momčad svoje netom osamostaljene zemlje. Imao sam dvojno državljanstvo i mogao sam birati u slučaju da me odaberu obje momčadi, kao što se dogodilo s mojim bratom. Ali samo su me zvali ovi ovdje... Što su željeli postići uključivanjem mene, igrača kojeg su ranije vrijeđali, u svoju nacionalnu momčad? Zar su uistinu u meni tražili rješenje ili su željeli uvećati problem? Danas, ovdje, napokon shvaćam što su željeli postići... Trebao im je posljednji okidač, spomenik užasu u tijelu košarkaša... Izgleda da je sve bilo namješteno kako bih se našao u toj stupici, na tom raskrižju... Jedni žele potpuni i konačni slom, drugi pod svaku cijenu žele zajedništvo... Oni tamo tvrde da ne tiraniziraju nikoga, ali obvezuju na sve, ne slušaju ove ovdje, njihove želje ni njihove ideje ni njihove prijedloge niti uvažavaju njihovu sposobnost pregovaranja, kao da su zbog njihova govora na drugom jeziku oni tamo oglušili na riječi ovih ovdje, kao da im zavist koja se godinama potpirivala u medijima zaštopala crijeva... Ali ovi ovdje predlažu da se sva pažnja i energija usmjeri na ovu stranu, kao da žele izbjeći da se pogled usmjeri prema drugoj strani... kao da žele dati veću važnost ovom problemu, nego drugima... Ne zanima me što je jedan rekao drugome. Ne želim slušati što govore, želim ih vidjeti kako rade. Moja baka mi je to lijepo objasnila. Sjećam je se kao da je sada gledam među prisutnima na utakmici. Ja sam tada nešto jeo, ali nisam uopće žvakao jer sam joj prepričavao tko zna što. A ona mi je lijepo rekla: „pričaj dok radiš“. Kako nadoknaditi izgubljene godine s bratom ili sa svojim kolegama? Kako jedna ideja može poreći stvarno postojanje ljudskog bića koje stoji iza nje? Ponekad mislim da političarima ljudski život ne znači ništa, sve dok slika mrtvog djeteta nije njihovo dijete, na plaži koja nije njihova plaža.

PLOČA V (B)

TRENER JEDNE ZEMLJE. U tom trenutku shvatili smo da će taj igrač teško postati heroj kojeg smo tražili. Počeo je sve više sličiti onome što je oduvijek predstavljao za nas... Nakon incidenta sa zastavom, svi smo ga odbacivali, a sada još i više. Propustio je priliku da nam donese pobjedu... Vjerovali smo u iluziju... Promatru sam ga dok je tamo stajao i činilo mi se kao da gledam u papirnatu lutku... Neki su rekli da je namjerno promašio... kako bi druga momčad pobijedila.

IGRAČ. Finale svjetskog prvenstva u košarci 1990. Sukobljavaju se bivša Jugoslavija i također bivši Sovjetski savez. Sve što je bilo prije je bivše, staro, nije kao ovo sada što će postati staro kasnije, ali ne sada.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Bože dragi, izgledalo je da se svijet okrenuo naglavačke... Kada smo gledali nacionalnu televiziju... kada su se pojavili na televiziji izgledali su tako zlobno, izgledalo je da nas svi toliko mrze da smo i sami u to povjerovali...

IGRAČ. Utakmica završava 75-92 za bivšu Jugoslaviju. Svi igrači bivše Jugoslavije se grle i čestitaju si na pobjedi. Momčad je probrala najbolje nacionalne igrače u povijesti košarke.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Htjelo se pod svaku cijenu potaknuti razdor. Pa gledaj što nam rade, pa gledaj što nam ne daju da radimo...

IGRAČ. 1990. buknuo je nacionalni osjećaj među Hrvatima i to su otvoreno pokazivali.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Da, bila je to vrlo polemična odluka... i čak bih mogao tvrditi da ga je taj trener uključio u momčad pod političkim pritiskom... on je bio dobar igrač, da, nije bio loš, ali bilo je i boljih... I, ono najvažnije, bilo je drugih igrača koji nisu zadirali u njihov ponos vezan uz zastavu... (*Stanka.*) Taj potez je izgledao više politički nego sportski...

IGRAČ. U gomilu se ubacio jedan navijač koji je nosio hrvatsku zastavu. Vlade Divac mu je prišao i rekao: „Toj zastavi ovdje nije mjesto“. Na što mu je navijač odgovorio nešto u stilu da je jugoslavenska zastava obično sranje. Vlade se toliko razbjescio da mu je istrgnuo hrvatsku zastavu i bacio je.⁵

TRENER DRUGE ZEMLJE. Sjećam se da je na treningu njegov vlastiti brat stavio njegovu fotografiju na košarkašku tablu kao da će u njegovoj prisutnosti bolje igrati, bolje šutirati... Mržnja koju je osjećao pri pogledu na sliku svog vlastitog

---

⁵ Dokumentarni film *Braća i neprijatelji* (Petrović i Divac). Režija: Michael Tolajian. ESPN i Canal Plus.

brata davala mu je krila... i upravo nas je on doveo do završnice prvenstva... ali njegovom bratu, njegovom neprijatelju, pružila se prilika da osvoji utakmicu.

IGRAČ. Vlade je tvrdio da je samo želio obraniti svoju momčad, a njegova momčad je bila Jugoslavija, ne Hrvatska ni Srbija niti bilo koja druga republika. Svi igrači su na kraju vikali Jugoslavija u centru terena. Tada još uvijek nitko od njih nije ništa znao o tome kakve će posljedice imati oduzimanje zastave onom navijaču.

TRENER DRUGE ZEMLJE. Ja nisam prava osoba koja će o tome suditi... Mogli su ga pozvati, to su i učinili i dali su mu onoliko vremena koliko su mislili da je potrebno. Da, igrao je samo na kraju utakmice, ali je igrao za njihovu momčad, nije li tako? Mogli su mu dati da igra...

Ako pogodi, na ekranu se pojavljuje novi rezultat i život se nastavlja u TREĆOJ ČETVRTINI B1. (Stranica 51.)

Ako ne pogodi, život se nastavlja TREĆOJ ČETVRTINI B2. (Stranica 56.)

PLOČA I (A1)

IGRAČ. Sjetio sam se svoje bake. Zapravo, dok sam šutirao imao sam osjećaj kao da moje ruke nisu moje ruke, kao da su imam čudesne ruke moje bake umjesto svojih. Moje bake koju sam često ispitivao o ratu, a ona nija mogla prozboriti ni jednu jedinu riječ. Ja bih je ispitivao o ratu, a ona bi samo plakala i odmahivala glavom. A kako nosim iste gene, imao sam osjećaj da je baka bila sa mnom, da je bila kao ja, da sam ja bio kao moja baka... U jednom trenutku imao sam osjećaj da se nalazim usred košarkaškog terena odjeven kao udovica, odjeven kao moja baka. „Bako, pričaj mi kako je bilo u vrijeme rata“. A nakon toga samo suze, samo bol, bez ijedne riječi. Nije mogla riječima izraziti ono što su njezine oči vidjele i što je njezino srce osjećalo. Plakala je nad prošlošću i ubijala me svojom tugom, sve dok je nisam prestao više zapitkivati. Ne znam jesam li to trebao učiniti, ali zaboravio sam na sve, nisam više bio radoznao i nisam želio da više pati. Sada kada sličim spomeniku podignutom užasu... ne mogu prestati misliti na nju, na njezina sjećanja slomljena pod težinom boli, dok od srama rukama prekriva lice, i ne može izustiti ni jednu jedinu rečenicu... A želio bih da mogu upitati svoju baku misli li da treba podizati kipove u spomen užasu... ne znam treba li u tom slučaju staviti spomen-ploču na takva mjesta ili treba skriti sva bolna sjećanja duboko u sebi, tako da ih nitko ne može vidjeti u tvojim očima, tako da nitko ne može vidjeti što te boli i da se ne bi usudio ponovno ti nauditi, kako te nitko ne bi mogao, bez tvoje dozvole, rasplakati sve dok ti tijelo ne počne drhtati, sve dok se ne ugušiš u vlastitim suzama, a oči ti nabubre od tuge i gađenja prema prema svemu ljudskome. „Bako, vidiš li ovo tijelo?“ Ja ne znam što znači bol koju donosi rat, ali se sjećam boli koju sam vidio u svakom tvom pokretu kada bih te upitao o tome. „Bako, siguran sam da si ovo slobodno bacanje ti pogodila.“ Ne mičem se, stojim mirno, ukopan kao stijeg, ali bez zastave na vrhu, bez simbola kojim treba vijoriti... prikovan stopalima koja mi gore u tenisicama. Ne znam kako bih trebao reagirati. Ako počnem slaviti, priklonit ću se jednoj strani, ako proklinjem svoj pogodak, priklanjam se drugoj. Što učiniti? Što biti? Kako reagirati da zadovoljim druge, sve druge, kad su sada svi drugi, a ujedno su i tvoja obitelj? Eno, tamo su moja djeca, moji maleni, braća i neprijatelji već odmalena. Jedan s jednom zastavom, a drugi s drugom... To će na kraju zapamtiti, sukob kao lekciju, kao odgoj, kao dio onoga što će postati, u nasljeđe vam predajem mržnju, djeco moja... kad tako postaviš stvari, uvijek će biti neprijatelji... Zaslužuju li takav odgoj? Želim ti da žive na takav način? Kako im mogu dati takvu budućnost, a da to uopće nije ono što želim? A moja žena sjedi u sredini, između njih dvoje, kao majka dviju strana koje se ne podnose, ali su zajedno, kao da je u njoj prikljalo sjeme koje će trajno održavati mržnju između nas, sjeme koje će nas uperiti jedne protiv drugih, kao da se u njezinom krilu začeo jedan sukob koji se tek treba roditi. Nikada neću saznati

zašto je moja baka plakala... možda zato što ju je nešto boljelo, a možda se i kajala zbog nečega... kad svrši jedan rat i vidiš preživjele, nikada nisi potpuno siguran što su jučer radili... pred tobom se može nalaziti ubojica ili silovatelj, a da to ni ne znaš... (*Svom OCU.*) Oče.

OTAC. Sine, nalaziš se usred košarkaške utakmice.

IGRAČ. Uopće se ne mičem, tata, ali ipak mi je vruće.

OTAC. Zašto razgovaraš sa mnom?

IGRAČ. To je moje sjećanje, tata. Rađaš se u mom sjećanju i nije mi potreban nikakav spomenik užasu da bih se sjetio kako sam se osjećao kada si nas napustio.

OTAC. Ostao ti je još samo jedan šut.

IGRAČ. Da, i taj će biti odlučujući.

OTAC. Hoćeš li ga zabit?

IGRAČ. Zato sam ovdje, ali jedno je to što želiš, a nešto sasvim drugo ono što možeš postići.

OTAC. Kao i onoga dana sa zastavom.

IGRAČ. Kao i onoga dana kada sam pristao braniti ovu momčad.

OTAC. Kao dan kada si se rodio.

IGRAČ. Nije ti uspjelo što si htio.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad djeca ne ispadnu onakva kakve bi roditelji željeli ili misle da bi trebala biti.

IGRAČ. Ponekad ti tvoja vlastita obitelj nanosi najveću bol.

OTAC. Ja te jako volim, sine...

IGRAČ. Ma znam, tata, znam...

OTAC. I što nakon toga?

IGRAČ. Nakon toga ću otići daleko.

OTAC. Ne može se ići dalje od sebe samoga.

IGRAČ. Onda ću morati prestati biti takav kakav jesam ili prestati biti to što jesam.

OTAC. Neke stvari se ne mogu promijeniti.

IGRAČ. Ali se može pokušati.

OTAC. Umrijet ćeš u pokušaju da nešto promijeniš.

IGRAČ. To i jest život, umiranje u pokušaju da nešto promijeniš.

PLOČA II (A1)

IGRAČ. Još samo jedno slobodno bacanje, ostalo je još samo jedno slobodno bacanje i sve ovo će završiti... Izjednačio sam rezultat... ne moram i dalje igrati ovu farsu... Ako ti netko koga si ismijavao, jer je reagirao politički u onoj priči sa zastavom, ipak može donijeti pobjedu, možda bi i ljudi mogli shvatiti da istovremeno možeš biti na dva mjesta ili ni na jednom... Ako pogodim, možda se situacija čak uspije relativno smiriti. U košarci je to moguće, i puno više od toga... osim toga, ja tome profesionalno pristupam. Ovdje sam kako bih pogodio koš, zar ne? Pozvali su me kako bih preuzeo ovu ulogu u momčadi za koju moram igrati. Iako mi dres druge momčadi isto izgleda kao da je moj, to sada nije moja momčad. Može li se biti nemilosrdan i tražiti milosrđe drugih...? Ovo je samo sport, a ne politika, zar ne?

SUDAC udari loptom o pod, težak zvuk lopte ostaje u zraku barem pet do deset sekundi. Sve se događa kao u usporenom filmu. Rukom pokazuje da je na redu treće slobodno bacanje.

IGRAČ. „Osjećao sam se kao glumac“⁶, pričao je bosanski košarkaš Samir Avdić nakon rata. Nakon tog vremena koje im je izmicalo iz ruku, tog trenutka koji se već u samom odvijanju bespovratno pretvarao u prošlost. U ono vrijeme dok je igrao za Malagu, a rat je pustošio Balkanom, pričao je: „Nikada nisam nikome ništa govorio. Kada sam išao na trening ili na utakmicu, obukao bih dres kao svoj kostim i ušao u auto. Pustio bih glazbu, a suze bi same tekle. A kada bih stigao na stadion, trebalo je ponovno preuzeti svoju ulogu.“ Godine 1993. Samir Avdić satima se pretvarao da je mrtav ležeći uz mrtvo tijelo svoje prijateljice koju su pogodili na aveniji snajperista u Sarajevu. Kad je pala noć i smračilo se, uspio je pobjeći. Kad ti se hladnoća i strah toliko uvuku pod kožu, kako tek neće strast za nekom idejom, bojom ili dresom? Hoće li u ovoj dvorani ikada pasti mrak? Hoće li se svjetla ugasi, tako da mogu pobjeći od vaših pogleda? Ako me nitko ne želi zagrliti, neka se onda sve ovo ugasi.

SUDAC ponovno puhne u zviždaljku i nekoliko puta udari loptom o pod. S prvim udarcem svjetlo se počinje polako stišavati i samo ostaje slabašan snop koji osvjetljava obruč koša. SUDAC predaje loptu IGRAČU koji gleda prema košu.

⁶ Citirane riječi Samira Avdića (1967.), nekadašnjeg košarkaša. Događaj je preuzet iz iste knjige, ali je ispričan na drugačiji način. *Ritam terena*, Jacobo Rivero, Edicija Clave intelectual. 2012.

Udari loptom o pod nekoliko puta, razmišlja. Uzdahne. Ponovno uzima zrak, izdahne i šutira.

Ako IGRAC pogodi koš, nastavlja ČETVRTOM ČETVRTINOM A.1.1. (Stranica 61.)

Ako IGRAC ne pogodi, nastavlja ČETVRTOM ČETVRTINOM A.1.2. (Stranica 64.)

PLOČA I (A2)

IGRAČ. Sjetio sam se svoje bake. Zapravo, dok sam šutirao imao sam osjećaj kao da moje ruke nisu moje ruke, kao da su imam čudesne ruke moje bake umjesto svojih. Moje bake koju sam često ispitivao o ratu, a ona nija mogla prozboriti ni jednu jedinu riječ. Ja bih je ispitivao o ratu, a ona bi samo plakala i odmahivala glavom. A kako nosim iste gene, imao sam osjećaj da je baka bila sa mnom, da je bila kao ja, da sam ja bio kao moja baka... U jednom trenutku imao sam osjećaj da se nalazim usred košarkaškog terena odjeven kao udovica, odjeven kao moja baka. „Bako, pričaj mi kako je bilo u vrijeme rata“. A nakon toga samo suze, samo bol, bez ijedne riječi. Nije mogla riječima izraziti ono što su njezine oči vidjele i što je njezino srce osjećalo. Plakala je nad prošlošću i ubijala me svojom tugom, sve dok je nisam prestao više zapitkivati. Ne znam jesam li to trebao učiniti, ali zaboravio sam na sve, nisam više bio radoznao i nisam želio da više pati. Sada kada sličim spomeniku podignutom užasu... ne mogu prestati misliti na nju, na njezina sjećanja slomljena pod težinom boli, dok od srama rukama prekriva lice, i ne može izustiti ni jednu jedinu rečenicu... A želio bih da mogu upitati svoju baku misli li da treba podizati kipove u spomen užasu... ne znam treba li u tom slučaju staviti spomen-ploču na takva mjesta ili treba skriti sva bolna sjećanja duboko u sebi, tako da ih nitko ne može vidjeti u tvojim očima, tako da nitko ne može vidjeti što te boli i da se ne bi usudio ponovno ti nauditi, kako te nitko ne bi mogao, bez tvoje dozvole, rasplakati sve dok ti tijelo ne počne drhtati, sve dok se ne ugušiš u vlastitim suzama, a oči ti nabubre od tuge i gađenja prema prema svemu ljudskome. „Bako, vidiš li ovo tijelo?“ Ja ne znam što znači bol koju donosi rat, ali se sjećam boli koju sam vidio u svakom tvom pokretu kada bih te upitao o tome. „Bako, siguran sam da si ovo slobodno bacanje ti pogodila.“ Ne mičem se, stojim mirno, ukopan kao stijeg, ali bez zastave na vrhu, bez simbola kojim treba vijoriti... prikovan stopalima koja mi gore u tenisicama. Ne znam kako bih trebao reagirati. Ako počnem slaviti, priklonit ću se jednoj strani, ako proklinjem svoj pogodak, priklanjam se drugoj. Što učiniti? Što biti? Kako reagirati da zadovoljim druge, sve druge, kad su sada svi drugi, a ujedno su i tvoja obitelj? Gledam svoju djecu i svoju ženu. Gledam prema mjestu na kojem bi trebala biti moja djeca i moja žena, ali samo vidim svoju ženu. Tamo su bila moja djeca, moji maleni, braća i neprijatelji već odmalena. Jedan s jednom zastavom, a drugi s drugom... To će na kraju zapamtiti, sukob kao lekciju, kao odgoj, kao dio onoga što će postati, u nasljeđe vam predajem mržnju, djeco moja... kad tako postaviš stvari, uvijek će biti neprijatelji... Zaslužuju li takav odgoj? Želim ti da žive na takav način? Kako im mogu dati takvu budućnost, a da to uopće nije ono što želim? Prije je moja žena sjedila u sredini, između njih dvoje, kao majka dviju strana koje se ne podnose, ali su zajedno, kao da je u njoj prikljalo sjeme koje će trajno

održavati mržnju između nas, sjeme koje će nas uperiti jedne protiv drugih, kao da se u njezinom krilu začeo jedan sukob koji se tek treba roditi. Ali moja djeca više nisu tamo gdje su bila, sada se tamo nalazi moja žena i dva muškarca na mjestu gdje su prije bila moja djeca. Nikada neću saznati zašto je moja baka plakala... možda zato što ju je nešto boljelo, a možda se i kajala zbog nečega... kad svrši jedan rat i vidiš preživjele, nikada nisi potpuno siguran što su jučer radili... pred tobom se može nalaziti ubojica ili silovatelj, a da to ni ne znaš... Gdje su moja djeca? Gdje su? Ona me gleda i ne odgovara. Gleda me, da, ali mi ne odgovara i spušta pogled kao moja baka kad sam je ispitivao o ratu... Kao kada od tjeskobe ne možeš izustiti ni riječ...

OTAC. Sine, nalaziš se usred košarkaške utakmice.

IGRAČ. Uopće se ne mičem, tata, ali ipak mi je vruće.

OTAC. Što tražiš među tim ljudima?

IGRAČ. Tražim svoju djecu, oče.

OTAC. Nisu ovdje.

IGRAČ. Da, vidim da nisu ovdje, zato ih tražim.

OTAC. Možeš ih prizvati kad god zaželiš, samo trebaš misliti na njih.

IGRAČ. To je moje sjećanje, tata. Rađaju se u mom sjećanju i nije mi potreban nikakav spomenik užasu da bih se sjetio kako sam se osjećao kada si nas napustio.

OTAC. Ostao ti je još samo jedan šut.

IGRAČ. Da, i taj će biti odlučujući.

OTAC. Hoćeš li ga zabiti?

IGRAČ. Zato sam ovdje, ali jedno je to što želiš, a nešto sasvim drugo ono što možeš postići.

OTAC. Kao i onoga dana sa zastavom.

IGRAČ. Kao i onoga dana kada sam pristao braniti ovu momčad.

OTAC. Kao dan kada si se rodio.

IGRAČ. Nije ti uspjelo što si htio.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad djeca ne ispadnu onakva kakve bi roditelji željeli ili misle da bi trebala biti.

IGRAČ. Ponekad ti tvoja vlastita obitelj nanosi najveću bol. Gdje su moja djeca?

OTAC. Ja te jako volim, sine...

IGRAČ. Ma znam, tata, znam...

OTAC. I što nakon toga?

IGRAČ. Nakon toga ćemo otići daleko.

OTAC. Ne može se ići dalje od sebe samoga.

IGRAČ. Onda ću morati prestati biti takav kakav jesam ili prestati biti to što jesam.

OTAC. Neke stvari se ne mogu promijeniti.

IGRAČ. Ali se može pokušati.

OTAC. Umrijet ćeš u pokušaju da nešto promijeniš.

IGRAČ. To i jest život, umiranje u pokušaju da nešto promijeniš.

PLOČA II (A2)

IGRAČ. Još samo jedno slobodno bacanje, ostalo je još samo jedno slobodno bacanje i sve ovo će završiti... Iako u životu sve završava u trenutku kad započne ono što dolazi kasnije... još samo jedno slobodno bacanje do izjednačenog rezultata... Ne moram i dalje igrati ovu farsu... Iako, ako pogodim, možda ću čak uspijeti relativno smiriti situaciju. Ako ti netko koga si ismijavao, jer je reagirao politički u onoj priči sa zastavom, ne može donijeti pobjedu, možda će ga ljudi početi gledati s prijezirom, kao čovjeka koji je imao mogućnost koju nije iskoristio, kao nekoga tko ih je zbog svoje nespretnosti doveo do poraza... Ali to je samo košarka... Moram pogoditi... Ja sam profesionalan u svom poslu. Ovdje sam kako bih pogodio koš, zar ne? Pozvali su me kako bih preuzeo ovu ulogu u momčadi za koju moram igrati. Iako mi dres druge momčadi isto izgleda kao da je moj, to sada nije moja momčad. Može li se biti nemilosrdan i tražiti milosrđe drugih...? Ovo je samo sport, a ne politika, zar ne?

SUDAC puhne u zviždaljku i daje znak rukama. Udari loptom o pod i težak zvuk lopte ostaje u zraku barem pet do deset sekundi. Sve se događa kao u usporenom filmu.

IGRAČ. „Osjećao sam se kao glumac“⁷, pričao je bosanski košarkaš Samir Avdić nakon rata. Nakon tog vremena koje im je izmicalo iz ruku, tog trenutka koji se već u samom odvijanju bespovratno pretvarao u prošlost. U ono vrijeme dok je igrao za Malagu, a rat je pustošio Balkanom, pričao je: „Nikada nisam nikome ništa govorio. Kada sam išao na trening ili na utakmicu, obukao bih dres kao svoj kostim i ušao u auto. Pustio bih glazbu, a suze bi same tekle. A kada bih stigao na stadion, trebalo je ponovno preuzeti svoju ulogu.“ Godine 1993. Samir Avdić satima se pretvarao da je mrtav ležeći uz mrtvo tijelo svoje prijateljice koju su pogodili na aveniji snajperista u Sarajevu. Kad je pala noć i smračilo se, uspio je pobjeći. Kad ti se hladnoća i strah toliko uvuku pod kožu, kako tek neće strast za nekom idejom, bojom ili dresom? Hoće li u ovoj dvorani ikada pasti mrak? Hoće li se svjetla ugasi, tako da mogu pobjeći od vaših pogleda? Ako me nitko ne želi zagrliti, neka se onda sve ovo ugasi.

SUDAC ponovno puhne u zviždaljku i nekoliko puta udari loptom o pod. S prvim udarcem svjetlo se počinje polako stišavati i samo ostaje slabašan snop koji

⁷ Citirane riječi Samira Avdića (1967.), nekadašnjeg košarkaša. Događaj je preuzet iz iste knjige, ali je ispričan na drugačiji način. *Ritam terena*, Jacobo Rivero, Edicija Clave intellectual. 2012.

osyjetljava obruč koša. SUDAC predaje loptu IGRAČU koji gleda prema košu. Udari loptom o pod nekoliko puta, razmišlja. Uzdahne. Ponovno uzima zrak, izdahne i šutira.

Ako IGRAČ pogodi koš, nastavlja ČETVRTOM ČETVRTINOM A.2.1. (Stranica 66.)

Ako IGRAČ ne pogodi, nastavlja ČETVRTOM ČETVRTINOM A.2.2. (Stranica 69.)

PLOČA I (B1)

IGRAČ. Sjetio sam se svoje bake. Zapravo, dok sam šutirao imao sam osjećaj kao da moje ruke nisu moje ruke, kao da su imam čudesne ruke moje bake umjesto svojih. Moje bake koju sam često ispitivao o ratu, a ona nija mogla prozboriti ni jednu jedinu riječ. Ja bih je ispitivao o ratu, a ona bi samo plakala i odmahivala glavom. A kako nosim iste gene, imao sam osjećaj da je baka bila sa mnom, da je bila kao ja, da sam ja bio kao moja baka... U jednom trenutku imao sam osjećaj da se nalazim usred košarkaškog terena odjeven kao udovica, odjeven kao moja baka. „Bako, pričaj mi kako je bilo u vrijeme rata“. A nakon toga samo suze, samo bol, bez ijedne riječi. Nije mogla riječima izraziti ono što su njezine oči vidjele i što je njezino srce osjećalo. Plakala je nad prošlošću i ubijala me svojom tugom, sve dok je nisam prestao više zapitkivati. Ne znam jesam li to trebao učiniti, ali zaboravio sam na sve, nisam više bio radoznao i nisam želio da više pati. Sada kada sličim spomeniku podignutom užasu... ne mogu prestati misliti na nju, na njezina sjećanja slomljena pod težinom boli, dok od srama rukama prekriva lice, i ne može izustiti ni jednu jedinu rečenicu... A želio bih da mogu upitati svoju baku misli li da treba podizati kipove u spomen užasu... ne znam treba li u tom slučaju staviti spomen-ploču na takva mjesta ili treba skriti sva bolna sjećanja duboko u sebi, tako da ih nitko ne može vidjeti u tvojim očima, tako da nitko ne može vidjeti što te boli i da se ne bi usudio ponovno ti nauditi, kako te nitko ne bi mogao, bez tvoje dozvole, rasplakati sve dok ti tijelo ne počne drhtati, sve dok se ne ugušiš u vlastitim suzama, a oči ti nabubre od tuge i gađenja prema prema svemu ljudskome. „Bako, vidiš li ovo tijelo?“ Ja ne znam što znači bol koju donosi rat, ali se sjećam boli koju sam vidio u svakom tvom pokretu kada bih te upitao o tome. „Bako, siguran sam da si ovo slobodno bacanje ti pogodila.“ Ne mičem se, stojim mirno, ukopan kao stijeg, ali bez zastave na vrhu, bez simbola kojim treba vijoriti... prikovan stopalima koja mi gore u tenisicama. Ne znam kako bih trebao reagirati. Ako počnem slaviti, priklonit ću se jednoj strani, ako proklinjem svoj pogodak, priklanjam se drugoj. Što učiniti? Što biti? Kako reagirati da zadovoljim druge, sve druge, kad su sada svi drugi, a ujedno su i tvoja obitelj? Eno, tamo su moja djeca, moji maleni, braća i neprijatelji već odmalena. Jedan s jednom zastavom, a drugi s drugom... To će na kraju zapamtiti, sukob kao lekciju, kao odgoj, kao dio onoga što će postati, u nasljeđe vam predajem mržnju, djeco moja... kad tako postaviš stvari, uvijek će biti neprijatelji... Zaslužuju li takav odgoj? Želim ti da žive na taj način? Kako im mogu dati takvu budućnost, a da to uopće nije ono što želim? A moja žena sjedi u sredini, između njih dvoje, kao majka dviju strana koje se ne podnose, ali su zajedno, kao da je u njoj prikljalo sjeme koje će trajno održavati mržnju između nas, sjeme koje će nas uperiti jedne protiv drugih, kao da se u njezinom krilu začeo jedan sukob koji se tek treba roditi. Nikada neću saznati

zašto je moja baka plakala... možda zato što ju je nešto boljelo, a možda se i kajala zbog nečega... kad svrši jedan rat i vidiš preživjele, nikada nisi potpuno siguran što su jučer radili... pred tobom se može nalaziti ubojica ili silovatelj, a da to ni ne znaš... Moj brat me gleda kao da sam nekakav kukac, napasnik, kao da gleda nekakvu bubu, kao da gleda muhu koja leti blizu njega, muhu koja nije ni postojala sve dok mu nije počela smetati. Gleda me i korača, korača i zaustavlja se iza koša. U tom pravcu ću morati gledati tijekom sljedećeg šutiranja, prema svome bratu... (*Svom OCU.*) Oče.

OTAC. Sine, nalaziš se usred košarkaške utakmice.

IGRAČ. Uopće se ne mičem, tata, ali ipak mi je vruće.

OTAC. Zašto razgovaraš sa mnom?

IGRAČ. To je moje sjećanje, tata. Rađaš se u mom sjećanju i nije mi potreban nikakav spomenik užasu da bih se sjetio kako sam se osjećao kada si nas napustio.

OTAC. Ostao ti je još samo jedan šut.

IGRAČ. Da, i taj će biti odlučujući.

OTAC. Hoćeš li ga zabiti?

IGRAČ. Zato sam ovdje, ali jedno je to što želiš, a nešto sasvim drugo ono što možeš postići.

OTAC. Kao i onoga dana sa zastavom.

IGRAČ. Kao i onoga dana kada sam pristao braniti ovu momčad.

OTAC. Kao dan kada si se rodio.

IGRAČ. Nije ti uspjelo što si htio.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad djeca ne ispadnu onakva kakve bi roditelji željeli ili misle da bi trebala biti.

IGRAČ. Ponekad ti tvoja vlastita obitelj nanosi najveću bol. (*Svom OCU.*) Kako se prestati bojati osobe koje se bojiš više od ičega na svijetu?

OTAC. Tvoj brat nije zao.

IGRAČ. Kako bih samo želio da ponovno razgovaramo...

OTAC. Pa, pitaj ga.

IGRAČ. Kako bih samo želio da me moj brat zagrli.

OTAC. Ja te jako volim, sine...

IGRAČ. Ma znam, tata, znam...

OTAC. I što nakon toga?

IGRAČ. Nakon toga ću otići daleko.

OTAC. Ne može se ići dalje od sebe samoga.

IGRAČ. Onda ću morati prestati biti takav kakav jesam ili prestati biti to što jesam.

OTAC. Neke stvari se ne mogu promijeniti.

IGRAČ. Ali se može pokušati.

OTAC. Umrijet ćeš u pokušaju da nešto promijeniš.

IGRAČ. To i jest život, umiranje u pokušaju da nešto promijeniš.

PLOČA II (B1)

IGRAČ. Još samo jedno slobodno bacanje, ostalo je još samo jedno slobodno bacanje i sve ovo će završiti... Iako u životu sve završava u trenutku kad započne ono što dolazi kasnije... još samo jedno slobodno bacanje do izjednačenog rezultata... Ne moram i dalje igrati ovu farsu... Iako, ako pogodim, možda ću čak uspijeti relativno smiriti situaciju. Ako ti netko koga si ismijavao, jer je reagirao politički u onoj priči sa zastavom, ne može donijeti pobjedu, možda će ga ljudi početi gledati s prijezirom, kao čovjeka koji je imao mogućnost koju nije iskoristio, kao nekoga tko ih je zbog svoje nespretnosti doveo do poraza... Ali to je samo košarka... Moram pogoditi... Ja sam profesionalan u svom poslu. Ovdje sam kako bih pogodio koš, zar ne? Pozvali su me kako bih preuzeo ovu ulogu u momčadi za koju moram igrati. Iako mi dres druge momčadi isto izgleda kao da je moj, to sada nije moja momčad. Može li se biti nemilosrdan i tražiti milosrđe drugih...? Ovo je samo sport, a ne politika, zar ne?

SUDAC puhne u zviždaljku i daje znak rukama. Udari loptom o pod i težak zvuk lopte ostaje u zraku barem pet do deset sekundi. Sve se događa kao u usporenom filmu.

IGRAČ. „Osjećao sam se kao glumac“⁸, pričao je bosanski košarkaš Samir Avdić nakon rata. Nakon tog vremena koje im je izmicalo iz ruku, tog trenutka koji se već u samom odvijanju bespovratno pretvarao u prošlost. U ono vrijeme dok je igrao za Malagu, a rat je pustošio Balkanom, pričao je: „Nikada nisam nikome ništa govorio. Kada sam išao na trening ili na utakmicu, obukao bih dres kao svoj kostim i ušao u auto. Pustio bih glazbu, a suze bi same tekle. A kada bih stigao na stadion, trebalo je ponovno preuzeti svoju ulogu.“ Godine 1993. Samir Avdić satima se pretvarao da je mrtav ležeći uz mrtvo tijelo svoje prijateljice koju su pogodili na aveniji snajperista u Sarajevu. Kad je pala noć i smračilo se, uspio je pobjeći. Kad ti se hladnoća i strah toliko uvuku pod kožu, kako tek neće strast za nekom idejom, bojom ili dresom? Hoće li u ovoj dvorani ikada pasti mrak? Hoće li se svjetla ugaziti, tako da mogu pobjeći od vaših pogleda? Ako me nitko ne želi zagrliti, neka se onda sve ovo ugasi.

SUDAC ponovno puhne u zviždaljku i nekoliko puta udari loptom o pod. S prvim udarcem svjetlo se počinje polako stišavati i samo ostaje slabašan snop koji

⁸ Citirane riječi Samira Avdića (1967.), nekadašnjeg košarkaša. Događaj je preuzet iz iste knjige, ali je ispričan na drugačiji način. *Ritam terena*, Jacobo Rivero, Edicija Clave intellectual. 2012.

osyjetljava obruč koša. SUDAC predaje loptu IGRAČU koji gleda prema košu. Udari loptom o pod nekoliko puta, razmišlja. Uzdahne. Ponovno uzima zrak, izdahne i šutira.

Ako IGRAČ pogodi koš, nastavlja ČETVRTOM ČETVRTINOM B.1.1. (Stranica 71.)

Ako IGRAČ ne pogodi, nastavlja ČETVRTOM ČETVRTINOM B.1.2 (Stranica 74.)

PLOČA I (B2)

IGRAČ. Sjetio sam se svoje bake. Zapravo, dok sam šutirao imao sam osjećaj kao da moje ruke nisu moje ruke, kao da su imam čudesne ruke moje bake umjesto svojih. Moje bake koju sam često ispitivao o ratu, a ona nija mogla prozboriti ni jednu jedinu riječ. Ja bih je ispitivao o ratu, a ona bi samo plakala i odmahivala glavom. A kako nosim iste gene, imao sam osjećaj da je baka bila sa mnom, da je bila kao ja, da sam ja bio kao moja baka... U jednom trenutku imao sam osjećaj da se nalazim usred košarkaškog terena odjeven kao udovica, odjeven kao moja baka. „Bako, pričaj mi kako je bilo u vrijeme rata“. A nakon toga samo suze, samo bol, bez ijedne riječi. Nije mogla riječima izraziti ono što su njezine oči vidjele i što je njezino srce osjećalo. Plakala je nad prošlošću i ubijala me svojom tugom, sve dok je nisam prestao više zapitkivati. Ne znam jesam li to trebao učiniti, ali zaboravio sam na sve, nisam više bio radoznao i nisam želio da više pati. Sada kada sličim spomeniku podignutom užasu... ne mogu prestati misliti na nju, na njezina sjećanja slomljena pod težinom boli, dok od srama rukama prekriva lice, i ne može izustiti ni jednu jedinu rečenicu... A želio bih da mogu upitati svoju baku misli li da treba podizati kipove u spomen užasu... ne znam treba li u tom slučaju staviti spomen-ploču na takva mjesta ili treba skriti sva bolna sjećanja duboko u sebi, tako da ih nitko ne može vidjeti u tvojim očima, tako da nitko ne može vidjeti što te boli i da se ne bi usudio ponovno ti nauditi, kako te nitko ne bi mogao, bez tvoje dozvole, rasplakati sve dok ti tijelo ne počne drhtati, sve dok se ne ugušiš u vlastitim suzama, a oči ti nabubre od tuge i gađenja prema prema svemu ljudskome. „Bako, vidiš li ovo tijelo?“ Ja ne znam što znači bol koju donosi rat, ali se sjećam boli koju sam vidio u svakom tvom pokretu kada bih te upitao o tome. „Bako, siguran sam da si ovo slobodno bacanje ti pogodila.“ Ne mičem se, stojim mirno, ukopan kao stijeg, ali bez zastave na vrhu, bez simbola kojim treba vijoriti... prikovan stopalima koja mi gore u tenisicama. Ne znam kako bih trebao reagirati. Ako počnem slaviti, priklonit ću se jednoj strani, ako proklinjem svoj pogodak, priklanjam se drugoj. Što učiniti? Što biti? Kako reagirati da zadovoljim druge, sve druge, kad su sada svi drugi, a ujedno su i tvoja obitelj? Mislio sam na svoga brata koji stoji tamo ispod koša i gleda me. Mislio sam da on to zavrijeđuje više od mene i namjerno sam promašio. On je više od ikoga zavrijeđio podići taj kup za kojega se toliko borio. Na kraju krajeva, mene su u igru šutnuli sasvim slučajno, a da to nisam ni želio, kao figuru u službi politike, ne u službi košarke. Hoće li me sada moj brat prestati gledati kao što me gledao ranije? Hoće li mi sada odmah prići i zagrliti me? Ali moj brat se je samo potrčao pokraj mene ne zaustavivši se. Potrčao je kako bi proslavio pobjedu sa svojom novom braćom, kako bi zagrlio svoju novu braću koja nisu njegova krv, ali nose isti dres... Eno, tamo su moja djeca, moji maleni, braća i neprijatelji već odmalena. Jedan s jednom zastavom, a drugi s

drugom... Jedan slavi, a drugi se skriva u majčinom zagrljaju... To će na kraju zapamtiti, sukob kao lekciju, kao odgoj. Zaslužuju li takav odgoj? Želim ti da žive na takav način? Kako im mogu dati takvu budućnost, a da to uopće nije ono što želim? A moja žena sjedi u sredini, između njih dvoje, kao majka dviju strana koje se ne podnose. Nikada neću saznati zašto je moja baka plakala... možda zato što ju je nešto boljelo, a možda se i kajala zbog nečega... kad svrši jedan rat i vidiš preživjele, nikada nisi potpuno siguran što su jučer radili... pred tobom se može nalaziti ubojica ili silovatelj, a da to ni ne znaš... (*Svom OCU.*) Oče.

OTAC. Sine, nalaziš se usred košarkaške utakmice.

IGRAČ. Uopće se ne mičem, tata, ali ipak mi je vruće.

OTAC. Zašto razgovaraš sa mnom?

IGRAČ. To je moje sjećanje, tata. Rađaš se u mom sjećanju i nije mi potreban nikakav spomenik užasu da bih se sjetio kako sam se osjećao kada si nas napustio.

OTAC. Ostao ti je još samo jedan šut.

IGRAČ. Da, ali neće biti odlučujući.

OTAC. Hoćeš li ga zabiti?

IGRAČ. Jedno je to što želiš, a nešto sasvim drugo ono što možeš postići, iako ponekad postigneš ono zbog čega se kasnije kaješ.

OTAC. Kao i onoga dana sa zastavom.

IGRAČ. Kao i onoga dana kada sam pristao braniti ovu momčad.

OTAC. Kao dan kada si se rodio.

IGRAČ. Nije ti uspjelo što si htio.

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad djeca ne ispadnu onakva kakve bi roditelji željeli ili misle da bi trebala biti.

IGRAČ. Ponekad ti tvoja vlastita obitelj nanosi najveću bol. (*Svom OCU.*) Kako se prestati bojati osobe koje se bojiš više od ičega na svijetu?

OTAC. Tvoj brat nije zao.

IGRAČ. Kako bih samo želio da ponovno razgovaramo...

OTAC. Pa, pitaj ga.

IGRAČ. Kako bih samo želio da me moj brat zagrlji.

OTAC. Ja te jako volim, sine...

IGRAČ. Ma znam, tata, znam...

OTAC. I što nakon toga?

IGRAČ. Nakon toga ću otići daleko.

OTAC. Ne može se ići dalje od sebe samoga.

IGRAČ. Onda ću morati prestati biti takav kakav jesam ili prestati biti to što jesam.

OTAC. Neke stvari se ne mogu promijeniti.

IGRAČ. Ali se može pokušati.

OTAC. Umrijet ćeš u pokušaju da nešto promijeniš.

IGRAČ. To i jest život, umiranje u pokušaju da nešto promijeniš.

PLOČA II (B2)

IGRAČ. Još samo jedno slobodno bacanje, ostalo je još samo jedno slobodno bacanje i sve ovo će završiti... Iako u životu sve završava u trenutku kad započne ono što dolazi kasnije... ne razumijem zašto i dalje moram šutirati... Ne moram i dalje igrati ovu farsu... Više se ne može postići ravnoteža... stanje se više ne može smiriti... i kad se ponadaš da će te brat zagrliti, jedino što primiš od njega je lagani udarac zraka kad protrči pokraj tebe kao da te nije ni vidio... Ako ti netko koga si ismijavao, jer je reagirao politički u onoj priči sa zastavom, ne može donijeti pobjedu, možda će ga ljudi početi gledati s prijezirom, kao čovjeka koji je imao mogućnost koju nije iskoristio, kao nekoga tko ih je zbog svoje nespretnosti doveo do poraza... I zbog te bespomoćnosti okrećem se i uzimam mikrofon koji stoji na stadionu i svima kažem da u njima ne vidim njihove ideje, nego vidim osobe, i kažem im da u njima ne vidim njihove boje i dresove, nego vidim osobe, i da jedino želim da netko siđe i zagrli me... Ljudi me gledaju i ništa ne govore. Ljudi su ponovno utihnulim kao da ponovno gledaju spomenik užasu... Ali to je samo košarka... Može li se biti nemilosrdan i tražiti milosrđe drugih...? Ovo je samo sport, a ne politika, zar ne?

IGRAČ. „Osjećao sam se kao glumac“⁹, pričao je bosanski košarkaš Samir Avdić nakon rata. Nakon tog vremena koje im je izmicalo iz ruku, tog trenutka koji se već u samom odvijanju bespovratno pretvarao u prošlost. U ono vrijeme dok je igrao za Malagu, a rat je pustošio Balkanom, pričao je: „Nikada nisam nikome ništa govorio. Kada sam išao na trening ili na utakmicu, obukao bih dres kao svoj kostim i ušao u auto. Pustio bih glazbu, a suze bi same tekle. A kada bih stigao na stadion, trebalo je ponovno preuzeti svoju ulogu.“ Godine 1993. Samir Avdić satima se pretvarao da je mrtav ležeći uz mrtvo tijelo svoje prijateljice koju su pogodili na aveniji snajperista u Sarajevu. Kad je pala noć i smračilo se, uspio je pobjeći. Kad ti se hladnoća i strah toliko uvuku pod kožu, kako tek neće strast za nekom idejom, bojom ili dresom? Hoće li u ovoj dvorani ikada pasti mrak? Hoće li se svjetla ugasi, tako da mogu pobjeći od vaših pogleda? Ako me nitko ne želi zagrliti, neka se onda sve ovo ugasi.

SUDAC ponovno puhne u zviždaljku i nekoliko puta udari loptom o pod. S prvim udarcem svjetlo se počinje polako stišavati i samo ostaje slabašan snop koji osvijetljava obruč koša. SUDAC predaje loptu IGRAČU koji gleda prema košu. Udari loptom o pod nekoliko puta, razmišlja. Uzdahne. Ponovno uzima zrak, izdahne i šutira.

⁹ Citirane riječi Samira Avdića (1967.), nekadašnjeg košarkaša. Događaj je preuzet iz iste knjige, ali je ispričan na drugačiji način. *Ritam terena*, Jacobo Rivero, Edicija Clave intelectual. 2012.

Ova verzija nudi samo jedan mogući završetak u košarci. U bilo kojem slučaju završava porazom i zbog toga izvedba može završiti jedino ČETVRTOM ČETVRTINOM B2 (1 i 2). (Stranica 77.)

JEDINA PLOČA

IGRAČ je zabio sva tri koša i donio pobjedu momčadi za koju igra. Čuju se povici navijača koji slave pobjedu dok IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa kao da nosi križ. Iza njega se pojavljuje OTAC s fotografijom u ruci. Polako korača. IGRAČ spušta koš na pod i sjeda.

OTAC. Nitko nije vjerovao da se možemo dogurati tako daleko. Mislili smo da se to samo događa u manje civiliziranim zemljama. Međutim, kada su proglasili nezavisnost svoje zemlje, vodeća zemlja im to nije htjela priznati. Na kraju krajeva, sve je pitanje moći. Nakon toga su počeli protesti i progoni. Smrt onog mladića, koji nije ispuštao svoju zastavu unatoč svim udarcima, odjeknula je kao detonator. Mučenik, upravo ono što je trebalo kako bi situacija dobila još veći smisao. Rat je završio i živ sam kako bih svjedočio, ali nisu svi bili te sreće. Prošlo je dovoljno vremena da prestanem osjećati mržnju prema ikome... a možda ne osjećam mržnju jer se osjećam odgovornim, zato što sam nagovorio svoga sina da iskoristi priliku i igra za tu momčad. Nisam mogao vjerovati, ali on je uistinu bio tamo, krv moje krvi pogodila je sva tri šuta... Nisam mogao čuti što su govorili jedan drugome, ali krv moje krvi je šakama mrvila krv moje krvi pred zaprepaštenim očima čitavog stadiona. Krv moje krvi prolivena na parketu terena obojala je u crveno svaku drvenu pločicu... Jedan je udarao, a drugi se nije branio, nepomično je primao udarce, nepomičan kao i uvijek. Sve dok nije pao na pod. Pao je s visine svog vlastitog tijela i glavom je lupio u drveni dio koša. Izgledao je kao drveni trupac, barem je meni tako izgledao dok je padao. Život nije takav kakvog zamišljamo, već onakav kakvog pamtimo. Svaki put kad sjedamo za stol dva su mjesta za stolom prazna... Vidim mjesta na kojima bi se trebali nalaziti, ali ne vidim osobe. Mjesta ostaju, ali osobe ih napuštaju. Što ostaje od mjesta ako nitko na njemu ne živi? Čemu služi mjesto ako nitko ne želi tamo biti? Trebam li staviti spomen-ploču s njihovim imenima na ta mjesta za stolom? Moji su unuci vidjeli kako je njihov otac umirao od ruke njihovog strica...

IGRAČ. (*U stranu.*) U Višegradu u Bosni nalazi se hotel Vilina Vlas¹⁰ koji je tijekom rata služio kao logor za ratne zatvorenike. U tom hotelu ubijeno je i silovano

¹⁰ www.elperiodico.com 2011/07/11

skoro 200 žena, a danas ljudi tamo mogu ići na odmor. (*Obrati se nekome u publici.*) Je li tebi to jasno?

OTAC. Hotel nije spomenik užasu.

IGRAČ. Ne znam treba li tamo staviti spomen-ploču s natpisom... ili na ulazu hotela Kon-Tiki¹¹ u Vogošćima, na deset kilometara od Sarajeva...

OTAC. Ljudi moraju nastaviti živjeti.

IGRAČ. Kad zaboravimo što se dogodilo, skloni smo ponoviti to isto.

OTAC. Iako ne želiš, sviće nova zora.

IGRAČ. Možda, ako ne izbrišemo tragove...

OTAC. Bolje je ne govoriti o onome što je završilo.

IGRAČ. Ti bi mogao spavati na takvom mjestu, znajući što se tamo dogodilo?

OTAC. Zaboravili smo osobe i u sjećanju ostaju mjesta.

IGRAČ. Zbog toga si me došao vidjeti, moj spomenik. Spomenik heroju. Spomenik užasu koji sam bio tijekom života, a sada je tek moja slika, slika mog tijela izložena svijetu kako bi se sjetio da sam ubijen rukama svog vlastitog brata, u dresu koji nije bio kao njegov. Oče, što si očekivao od mene?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad previše sanjariš i polažeš prevelike nade u nekoga tko nije onakav kakvog bi želio, možda čak ni ne znaš kakav bi želio da bude, ali znaš da ti se ne sviđa takav kakav je...

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad sa sigurnošću znaš da nikada nećeš moći udovoljiti nekome kome bi želio udovoljiti...

OTAC. Sine, ne znam... Ne znam što sam od tebe očekivao, ali nešto drugo od onoga što sam dobio...

IGRAČ. Oče, ako ne možeš prihvatiti druge, nikada nećeš moći slobodno disati.

OTAC. Sine, ponosan sam na to što si učinio.

IGRAČ. Nisam to mogao skuplje platiti.

OTAC. I hoće li to biti tako uvijek?

IGRAČ. Završi kad se najmanje nadaš, tako zapravo čovjek umre.

OTAC. Tako se zaboravlja.

---

¹¹ <http://blog.20minutos.es> 2010/07/20

IGRAČ. Tako se također i živi, kad se najmanje nadaš, nađeš se na tom mjestu, s druge strane linije trice...

OTAC. Vrati se u svoj grob, sine, vrati se mirno, ja te neću zaboraviti.

IGRAČ. Sjećanje...

OTAC. Da, sjećanje...

IGRAČ. Umrli više ne mogu prepričati svoju povijest, a preživjeli su izgubili dar govora, kao baka.

OTAC. Sine.

IGRAČ. Tata?

OTAC. Želio bih te zagrliti...

Tama

ČETVRTA ČETVRTINA A1.2

JEDINA PLOČA

IGRAČ je zabio dva od tri koša i izjednačio rezultat. Čuju se povici navijača, miješaju se glasovi onih koji slave pobjedu i onih koji ne slave. Za to vrijeme IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa kao da nosi križ. Iza njega se pojavljuje TRENER JEDNE ZEMLJE. Polako korača. IGRAČ spušta koš na pod i sjeda.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Košarka je pedantna igra, samo jedna sitnica i ispadaš, u jednom trenutku, u jednom dahu... to je igra u kojoj se odlučuje brizom treptaja oka. A ja sam imao momčad koja ne samo da je dobro igrala, nego je uključivala mozak i promišljala o samoj igri... Iako... ma... Tko je mogao pomisliti da će drugog jutra taj mladić osvanuti izboden na smrt? Mislim da mi je to bila najgora odluka u životu... Nisam ga trebao uključiti... Nisam trebao podleći pritiscima i dopustiti da igra u posljednjih trenucima... kada sam mu rekao da izađe na teren ostali igrači su me pogledali kao da gledaju svog oca kako gazi sve što je ranije branio, sve za što im je rekao da se trebaju boriti na utakmici... A što sam mogao učiniti? Uplašio sam se, bilo me je strah, pomislio sam na svoju obitelj i... (*prekriva lice rukama kao da je ostao bez dara govora.*)

IGRAČ. Porazi nas uče umjetnosti pobjeđivanja.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Kada si izašao na teren, mi smo već bili izgubili... prestali smo se boriti... koristili smo dresove kako ne bismo sukobljavali osobe...

IGRAČ. (*U stranu.*) Godine '91. Jure Zdovc igra u polufinalu Europskog prvenstva koje se igralo u Rimu, i tada mu slovenska vlada javlja da ne može nastaviti igrati za Jugoslaviju. Jure se toliko boji što bi se moglo dogoditi njegovoj obitelji da plače cijelu noć i napušta prvenstvo. 14 godina kasnije primit će svoju medalju, iako će tada linije granica oslikavati neki drugi svijet.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Nisi ti bio kriv... nisi bio loš mladić...

IGRAČ. Uvijek sam mislio da me niste mogli podnijeti.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Nisam mogao podnijeti tvoju sliku jer je ona predstavljala zrcalo sramote u kojem sam se morao ogledati svakoga jutra.

IGRAČ. Kao kad je moja baka izgubila dar govora... Ali vi ste barem preživjeli.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Ponekad je bolje umrijeti, nego živjeti u ovom neprekidnom žaljenju...

IGRAČ. Ali i dalje me dolazite gledati svaki dan... (*TRENER JEDNE ZEMLJE mu preda loptu.*) I svaki dan predajete loptu u ruke spomeniku podignutom u sjećanje na užas, spomeniku koji predstavlja moje brončano tijelo...

TRENER JEDNE ZEMLJE. Tako neću zaboraviti stvari koje ne želim zaboraviti.

IGRAČ. Sjećanje.

TRENER JEDNE ZEMLJE. Da, uvijek to sjećanje...

IGRAČ. Treneru?

TRENER JEDNE ZEMLJE. Reci.

IGRAČ. Želio bih da me netko zagrlji, molim vas.

Tama

ČETVRTA ČETVRTINA A2.1

JEDINA PLOČA

IGRAČ je zabio dva od tri koša i izjednačio rezultat. Čuju se povici navijača, miješaju se glasovi onih koji slave pobjedu i onih koji ne slave. Za to vrijeme IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi fotelji i sjeda.

IGRAČ. Uspio sam izjednačiti rezultat, iako nitko u to nije vjerovao. Ni moj vlastiti otac. Ali barem sada mogu to ispričati. (*Iz džepa vadi fotografiju.*) Sudbine svakoga od nas se toliko razlikuju... Sjećam se da sam tražio svoje sinove u publici, ali nisu biti tamo. Tamo je bila moja žena... Između dva tipa... Bojao sam se za svoje sinove, ali varao sam se... zapravo je ona bila u opasnosti. Kada sam u pogledu svoje žene prepoznao pogled svoje bake, kada sam u njezinim kretnjama vidio bakine pokrete kad bih je zapitkivao o ratu, kada sam vidio da joj tjeskoba oduzima dar govora... Na kraju se sve svrši i život ide dalje. Nikada više nisam vidio svoju ženu, volio bih da sam je mogao vidjeti, biti s njom, podijeliti s njom trenutke nervoze i napetosti koje sam proživio tijekom utakmice... Sanjao sam o tome kako ćemo nadoknaditi vrijeme koje nismo mogli zajedno podijeliti ranije, vrijeme u kojem te ono što radiš da bi preživio razdvaja od motiva zbog kojeg živiš... Taj osjećaj tuge pratit će me zauvijek... I upravo u tom trenutku shvatio sam svoju baku... Kada sam napokon nakon mnogo godina, tijekom kojih nisam više želio ispitivati o ratu, shvatio što joj se dogodilo... Moja baka je izgubila dar govora zbog onoga što su joj ljudi učinili, moja baka je plakala jer su joj drugi nanijeli bol... Jer su je ljudi mučili na jednom mjestu na kojem se više nije vidio ni trag njezine muke... Ponekad govorimo o mjestima kao da su naša (moja kuća, moja zemlja), a zapravo smo mi samo u prolazu...

OTAC. Sine...

IGRAČ. (*U stranu.*) U Višegradu u Bosni nalazi se hotel Vilina Vlas¹² koji je tijekom rata služio kao logor za ratne zatvorenike. U tom hotelu ubijeno je i silovano skoro 200 žena, a danas ljudi tamo mogu ići na odmor. (*Obrati se nekome u publici.*) Je li tebi to jasno?

OTAC. Hotel nije spomenik užasu.

---

¹² www.elperiodico.com 2011/07/11

IGRAČ. Ne znam treba li tamo staviti spomen-ploču s natpisom... ili na ulazu hotela Kon-Tiki¹³ u Vogošćima, na deset kilometara od Sarajeva...

OTAC. Ljudi moraju nastaviti živjeti.

IGRAČ. Kad zaboravimo što se dogodilo, skloni smo ponoviti to isto.

OTAC. Iako ne želiš, sviće nova zora.

IGRAČ. Možda, ako ne izbrišemo tragove...

OTAC. Bolje je ne govoriti o onome što je završilo.

IGRAČ. Ti bi mogao spavati na takvom mjestu, znajući što se tamo dogodilo?

OTAC. Zaboravili smo osobe i u sjećanju ostaju mjesta.

IGRAČ. Oče, što si očekivao od mene?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad previše sanjariš i polažeš prevelike nade u nekoga tko nije onakav kakvog bi želio, možda čak ni ne znaš kakav bi želio da bude, ali znaš da ti se ne sviđa takav kakav je...

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad sa sigurnošću znaš da nikada nećeš moći udovoljiti nekome kome bi želio udovoljiti...

OTAC. Sine, ne znam... Ne znam što sam od tebe očekivao, ali nešto drugo od onoga što sam dobio...

IGRAČ. Oče, ako ne možeš prihvatiti druge, nikada nećeš moći slobodno disati.

OTAC. Sine, ponosan sam na to što si učinio.

IGRAČ. Nisam to mogao skuplje platiti.

OTAC. I hoće li to biti tako uvijek?

IGRAČ. Završi kad se najmanje nadaš, tako zapravo čovjek umre.

OTAC. Tako se zaboravlja.

IGRAČ. Tako se također i živi, kad se najmanje nadaš, nađeš se na tom mjestu, s druge strane linije trice... Poginuli više ne mogu ispričati svoju povijest, a preživjeli su izgubili dar govora, kao baka, (*gleda fotografiju koju drži u ruci*), kao moja žena koja je u mom tijelu vidjela spomenik podignut užasu. Ponekad mi padne na pamet da provedem jednu noć u hotelu Vilina Vlas, u sobi 205. (*Govori fotografiji*) Na zidovima te sobe stoje tvoje posljednje riječi... ispod boje na zidovima stoji sve ono što mi nikada nisi ispričala i zato želim otići u taj hotel, ući u tu sobu, skinuti boju i tamonapokon naći tvoje posljednje riječi.

¹³ <http://blog.20minutos.es> 2010/07/20

Poljubi fotografiju i stavi je na fotelju.

OTAC. Sine.

IGRAČ. Tata?

OTAC. Želio bih te zagrliti...

IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa poput svog križa. SUDAC ispisuje riječi pjesme MESEČINA Gorana Bregovića na zidu dok IGRAČ izlazi.

Tama

JEDINA PLOČA

IGRAČ je zabio jedan od tri koša, što je dovelo do poraza njegove momčadi. Čuju se povici navijača, miješaju se glasovi onih koji slave pobjedu i onih koji ne slave. Za to vrijeme IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa poput svog križa. Iza njega se pojavljuje OTAC. Polako korača.

IGRAČ. Sudbine svakoga od nas se toliko razlikuju... Sjećam se da sam tražio svoje sinove u publici, ali nisu biti tamo. Tamo je bila moja žena... Između dva tipa... Bojao sam se za svoje sinove, ali varao sam se... Bojao sam se da bi se mojoj ženi moglo dogoditi ono najgore... Kada sam u pogledu svoje žene prepoznao pogled svoje bake, kada sam u njezinim kretnjama vidio bakine pokrete kada bih je zapitkivao o ratu, kada sam vidio da joj tjeskoba oduzima dar govora... Na kraju se sve svrši i život ide dalje. Mislim da je njihova jedina namjera bila da promašim sva tri šuta... I uspjeli su u toj nakani... Nakon toga je počeo rat i sve je postalo besmisleno u trenutku kad se pojavio samo jedan jedini smisao, postaviti na svakom mjestu drugu zastavu... Čitava moja obitelj uspjela je pobjeći kroz Tunel spasa... Jedino se moj otac nije spasio...

OTAC. Izgubili smo, sine.

IGRAČ. Da, uplašio sam se.

OTAC. Došli su i tražili su tebe, ali su pronašli mene.

IGRAČ. (*U stranu.*) Tunel spasa bio je skriveni prolaz koji je probijen tijekom rata i koji je spajao jednu obiteljsku kuću sa sarajevskom zračnom lukom, jednim od rijetkih mjesta koja nisu bila pod opsadom srpske vojske. U zračnoj luci vojnici UN-a iskorištavali su tu situaciju za vlastiti biznis pa su tako prodavali, primjerice, kilu šećera za 100 američkih dolara.

OTAC. Tunel ne može biti spomenik.

IGRAČ. Kad zaboravimo što se dogodilo, skloni smo ponoviti to isto.

OTAC. Iako ne želiš, sviće nova zora.

IGRAČ. Možda, ako ne izbrišemo tragove...

OTAC. Bolje je ne govoriti o onome što je završilo.

IGRAČ. Danas je taj tunel pretovern u muzej, tata.

OTAC. Zaboravili smo osobe i u sjećanju ostaju mjesta.

IGRAČ. Oče, što si očekivao od mene?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad previše sanjariš i polažeš prevelike nade u nekoga tko nije onakav kakvog bi želio, možda čak ni ne znaš kakav bi želio da bude, ali znaš da ti se ne sviđa takav kakav je...

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad sa sigurnošću znaš da nikada nećeš moći udovoljiti nekome kome bi želio udovoljiti...

OTAC. Sine, ne znam... Ne znam što sam od tebe očekivao, ali nešto drugo od onoga što sam dobio...

IGRAČ. Odlazimo odavde.

OTAC. Zar ovo više nije tvoj dom?

IGRAČ. Nikada nisam znao točno znao gdje je moj dom.

OTAC. Uživaj, sine, jer kada se najmanje budeš nadao, opet ćeš se naći ovdje, s druge strane linije trice... (*IGRAČ krene kao da će izaći, ali se zaustavi.*) Nešto si zaboravio, sine?

IGRAČ. Moja jedina prtljaga je moje sjećanje.

OTAC. Sjećanje.

IGRAČ. Da, sjećanje, uspomene. Ali mislim da će mi jedna nedostajati.

OTAC. (*Traži na mjestu.*) Koja?

IGRAČ. Želio bih da me netko zagrlj, molim vas.

ČETVRTA ČETVRTINA B.1.1

IGRAČ je zabio dva od tri koša i izjednačio rezultat. Čuju se povici navijača, miješaju se glasovi onih koji slave pobjedu i onih koji ne slave. Za to vrijeme IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi fotelji i sjeda.

IGRAČ. Uspio sam izjednačiti rezultat, iako nitko u to nije vjerovao. Ni moj vlastiti otac. Ali barem sada mogu to ispričati. (*Iz džepa izvadi fotografiju.*) Ne mogu reći to isto za svoga brata... Sjećam se da je stao točno ispod koša kako bi me zaplašio... I bogme je u tome uspio... Ali u košarci se šutiranje puno vježba... Kada sam zabio koš i kada su počeli produžetci, potpuno je pobjesnio... krenuo je prema meni, uhvatio me za ramena i protresao... ali ja nisam reagirao... Dosudili su mu osobnu pogrešku i izašao je iz utakmice... zadnje što smo saznali je da su ga njegovi vlastiti navijači isprebijali na izlasku sa stadiona... Tako su nam barem rekli... Nismo ništa znali o njemu sve dok iz rijeke nisu izvukli 27 komadića ljudske lubanje... Koliko puta i kojom jačinom moraš udariti nečiju ljubanju da se rasprsne u 27 komadića unutar ljudskog tijela? Zar jedna ideja može stvoriti toliko mržnje prema drugome da ga želiš udarati sve dok mu se lubanja ne razbije na 27 komadića? Kojim putem smo stigli do mjesta na kojem se nalazimo? Do ove idiotske mržnje zbog jedne ideje... Vidio sam susjede kako ubijaju druge susjede ni zbog čega... zbog jedne ideje... jer su se rodili na drugom mjestu... vidio sam susjede kako ubijaju druge susjede tvrdeći da se nalaze na njihovoj zemlji... zanimljivo je da ljudi govore o svojoj kući, o svojoj zemlji, a ne shvaćaju da smo upravo mi samo u prolazu. Mjesta će nas nadživjeti i tako nam više neće pripadati... Ne misliš li da zapravo mi pripadamo mjestima?

OTAC. Sine...

IGRAČ. (*U stranu.*) U Višegradu u Bosni nalazi se hotel Vilina Vlas¹⁴ koji je tijekom rata služio kao logor za ratne zatvorenike. U tom hotelu ubijeno je i silovano skoro 200 žena, a danas ljudi tamo mogu ići na odmor. (*Obrati se nekome u publici.*) Je li tebi to jasno?

OTAC. Hotel nije spomenik užasu.

IGRAČ. Ne znam treba li tamo staviti spomen-ploču s natpisom... ili na ulazu hotela Kon-Tiki¹⁵ u Vogošćima, na deset kilometara od Sarajeva...

OTAC. Ljudi moraju nastaviti živjeti.

¹⁴ www.elperiodico.com 2011/07/11

¹⁵ <http://blog.20minutos.es> 2010/07/20

IGRAČ. Kad zaboravimo što se dogodilo, skloni smo ponoviti to isto.

OTAC. Iako ne želiš, sviće nova zora.

IGRAČ. Možda, ako ne izbrišemo tragove...

OTAC. Bolje je ne govoriti o onome što je završilo.

IGRAČ. Ti bi mogao spavati na takvom mjestu, znajući što se tamo dogodilo?

OTAC. Zaboravili smo osobe i u sjećanju ostaju mjesta.

IGRAČ. Oče, što si očekivao od mene?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad previše sanjariš i polažeš prevelike nade u nekoga tko nije onakav kakvog bi želio, možda čak ni ne znaš kakav bi želio da bude, ali znaš da ti se ne sviđa takav kakav je...

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad sa sigurnošću znaš da nikada nećeš moći udovoljiti nekome kome bi želio udovoljiti...

OTAC. Sine, ne znam... Ne znam što sam od tebe očekivao, ali nešto drugo od onoga što sam dobio...

IGRAČ. Oče, ako ne možeš prihvatiti druge, nikada nećeš moći slobodno disati.

OTAC. Sine, ponosan sam na to što si učinio.

IGRAČ. Nisam to mogao skuplje platiti.

OTAC. I hoće li to biti tako uvijek?

IGRAČ. Završi kad se najmanje nadaš, tako zapravo čovjek umre.

OTAC. Tako se zaboravlja.

IGRAČ. Tako se također i živi, kad se najmanje nadaš, nađeš se na tom mjestu, s druge strane linije trice... Poginuli više ne mogu ispričati svoju povijest, a preživjeli su izgubili dar govora, kao baka, (*gleda fotografiju koju drži u ruci*), kao ti dok si gledao moje tijelo s druge strane koša i razmišljao kako me želiš ubiti zbog jedne ideje... U Višegradu u Bosni stoji most koji je bio prekriven leševima. Taj most bio je nijemi svjedok bacanja nebrojenih leševa u vodu... U rujnu 2010. u obližnjem jezeru pronađeni su ostatci 348 leševa, lubanja jednog od njih bila je rasuta u 27 komadića. Tijela su pripadala nestalima tijekom rata, ali su među njima pronađena i tijela Nijemaca iz Drugog svjetskog rata i austrougarskih vojnika poginulih u Prvom svjetskom ratu. Danas među kamenjem mosta niče trava.

Poljubi fotografiju i stavi je na fotelju.

OTAC. Sine.

IGRAČ. Tata?

OTAC. Želio bih te zagrliti...

IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa poput svog križa. SUDAC ispisuje riječi pjesme MESEČINA Gorana Bregovića na zidu dok IGRAČ izlazi.

Tama

ČETVRTA ČETVRTINA B.1.2

IGRAČ je zabio jedan od tri koša, što je dovelo do poraza njegove momčadi. Čuju se povici navijača, miješaju se glasovi onih koji slave pobjedu i onih koji ne slave. Za to vrijeme IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa kao da nosi križ. Iza njega pojavljuje se OTAC, u ruci nosi fotografiju. Polako korača. IGRAČ spušta koš na pod i sjeda.

OTAC. Nitko nije vjerovao da se možemo dogurati tako daleko. Mislili smo da se to samo događa u manje civiliziranim zemljama. Međutim, kada su proglasili nezavisnost svoje zemlje, vodeća zemlja im to nije htjela priznati. Na kraju krajeva, sve je pitanje moći. Nakon toga su počeli protesti i progoni. Smrt onog mladića, koji nije ispuštao svoju zastavu unatoč svim udarcima, odjeknula je kao detonator. Mučenik, upravo ono što je trebalo kako bi situacija dobila još veći smisao. Rat je završio i živ sam kako bih svjedočio, ali nisu svi bili te sreće. Prošlo je dovoljno vremena da prestanem osjećati mržnju prema ikome... a možda ne osjećam mržnju jer se osjećam odgovornim, zato što sam nagovorio svoga sina da iskoristi priliku i igra za tu momčad. Nakon što je moj sin nestao, a njegovu ženu su odveli u hotel Vilina Vlas, ostao sam s unucima... Nastojim ih odgajati tako da se ne sukobljavaju, da se ne odbacuju, da se ne mrze, da na površinu ne izađe ono što nose unutra... Ali odrast će i saznat će što se dogodilo njihovim roditeljima. Da se barem varam, ali sigurno će naslijediti tu liniju krvi i boli... U njima je već sada skrivena mržnja... Nitko ne zna puno o budućnosti, ali svi znamo nešto o osveti... Tko može spriječiti ove mladiće da ponovno započnu isti ciklus koji kao da nas proganja kao nešto što je duboko svojstveno našoj biti? U njima će ostati trajni plamen koji je zapalio svijet u trenutku u kojem je čovjek odlučio vladati svijetom.

IGRAČ. (*U stranu.*) U Višegradu u Bosni nalazi se hotel Vilina Vlas¹⁶ koji je tijekom rata služio kao logor za ratne zatvorenike. U tom hotelu ubijeno je i silovano skoro 200 žena, a danas ljudi tamo mogu ići na odmor. (*Obrati se nekome u publici.*) Je li tebi to jasno?

OTAC. Hotel nije spomenik užasu.

IGRAČ. Ne znam treba li tamo staviti spomen-ploču s natpisom... ili na ulazu hotela Kon-Tiki¹⁷ u Vogošćima, na deset kilometara od Sarajeva...

¹⁶ www.elperiodico.com 2011/07/11

¹⁷ <http://blog.20minutos.es> 2010/07/20

OTAC. Ljudi moraju nastaviti živjeti.

IGRAČ. Kad zaboravimo što se dogodilo, skloni smo ponoviti to isto.

OTAC. Iako ne želiš, sviće nova zora.

IGRAČ. Možda, ako ne izbrišemo tragove...

OTAC. Bolje je ne govoriti o onome što je završilo.

IGRAČ. Ti bi mogao spavati na takvom mjestu, znajući što se tamo dogodilo?

OTAC. Zaboravili smo osobe i u sjećanju ostaju mjesta.

IGRAČ. Zbog toga si me došao vidjeti, moj spomenik. Spomenik heroju. Spomenik užasu koji sam bio tijekom života, a sada je tek moja slika, slika mog tijela izložena svijetu kako bi se sjetio da sam ubijen rukama svog vlastitog brata, u dresu koji nije bio kao njegov. Oče, što si očekivao od mene?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad previše sanjariš i polažeš prevelike nade u nekoga tko nije onakav kakvog bi želio, možda čak ni ne znaš kakav bi želio da bude, ali znaš da ti se ne sviđa takav kakav je...

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad sa sigurnošću znaš da nikada nećeš moći udovoljiti nekome kome bi želio udovoljiti...

OTAC. Sine, ne znam... Ne znam što sam od tebe očekivao, ali nešto drugo od onoga što sam dobio...

IGRAČ. Oče, ako ne možeš prihvatiti druge, nikada nećeš moći slobodno disati.

OTAC. Sine, ponosan sam na to što si učinio.

IGRAČ. Nisam to mogao skuplje platiti.

OTAC. I hoće li to biti tako uvijek?

IGRAČ. Završi kad se najmanje nadaš, tako zapravo čovjek umre.

OTAC. Tako se zaboravlja.

IGRAČ. Tako se također i živi, kad se najmanje nadaš, nađeš se na tom mjestu, s druge strane linije trice... Poginuli više ne mogu ispričati svoju povijest, a preživjeli su izgubili dar govora, kao baka. Oče, hoćeš li otići u hotel Vilina Vlas?

OTAC. Zašto?

IGRAČ. Da provedeć jednu noć u hotelu Vilina Vlas, u sobi 205. Na zidovima te sobe stoje posljednje riječi moje žene... ispod boje na zidovima stoje njezine posljednje riječi i toliko bih ih želio čuti... Oče, odi u hotel i donesi mi ih... odi, pa makar samo na jednu noć.

Poljubi fotografiju i stavi je na fotelju.

OTAC. Sine.

IGRAČ. Tata?

OTAC. Želio bih te zagrliti...

IGRAČ prilazi košu i naginje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa kao da nosi križ. SUDAC ispisuje riječi pjesme MESEČINA Gorana Bregovića na zidu dok IGRAČ izlazi.

Tama

JEDINA PLOČA

IGRAČ je zabio jedan ili nijedan koš, sada to više nije ni važno jer je utakmica već izgubljena. Čuju se povici navijača koji slave pobjedu. Za to vrijeme IGRAČ nepomično stoji na liniji slobodnog bacanja. Čitavo njegovo tijelo pretvorilo se u stanku, mirnoću, nepokretnost, kip. SUDAC prilazi lopti i uzima je. IGRAČ prilazi košu i naginge ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa poput svog križa.

IGRAČ. 8372 para cipela. To je bio broj pari cipela koje je srpsko udruženje *Žena u crnom* uspjelo skupiti 7. srpnja 2010. Obilježavala se 15. godišnjica stradanja tijekom genocida u Srebrenici. Umjetnički performans pod nazivom „Jedan par cipela – jedan život“ sastojao se u darivanju jednog para cipela i poruke obiteljima žrtava genocida. Cipele su simbolizirale bijeg bošnjačkog stanovništva iz Srebrenice, prazne cipele koje su žrtve ostavile za sobom. Sačuvana su imena donatora, njihove cipele i poruke, kako bi ih se dodalo uz spomen-ploču postavljenu na komemorativnom spomeniku. „Naučiš živjeti kad pretrpiš poraz“. To je bila rečenica koju sam ja poslao zajedno s teniscama u kojima sam igrao u tom finalu (*počinje se izuvati*). Ja sam gubio i gubio, ali mislim da sam nešto naučio. Izgubio sam utakmicu i izgubio sam brata... pronašli su ga izbodenog i prekrivenog zastavom zemlje za koju sam igrao u toj završnici... Možda je to bila osveta... možda su ga prekrili zastavom kako bi me podsjetili da sam upravo tu istu zastavu istrnuo onom navijaču. Nikada ga više neću moći zagrliti... Mogao sam si privezati bombu za prsa... mogao sam dići u zrak tisuće ljudi, da sam se želio osvetiti... Ali sam se natjerao da vidim samo ljudska bića koja se nalaze iza svakog para cipela... iza svakog para cipela kuca jedan život. I mislim da svijet može biti prekrasno mjesto ako si gledamo u oči, ako vidimo dva oka u očima drugoga, a ne dva bodeža, kao što nam drugi kažu. Ne znam želim li da moje ime stoji na spomeniku podignutom užasu... I zašto uopće tamo stoji ime donatora cipela, a ne žrtava ili ubojica? Možda bismo trebali staviti imena ubojica na spomenike kako ne bismo zaboravili njihovo prezime, njihov rod i potomstvo koje proljeva krv.

OTAC. Sine...

IGRAČ. (*U stranu.*) U Višegradu u Bosni nalazi se hotel Vilina Vlas¹⁸ koji je tijekom rata služio kao logor za ratne zatvorenike. U tom hotelu ubijeno je i silovano skoro 200 žena, a danas ljudi tamo mogu ići na odmor. (*Obrati se nekome u publici.*) Je li tebi to jasno?

¹⁸ www.elperiodico.com 2011/07/11

OTAC. Sine, hotel nije spomenik užasu.

IGRAČ. Ne znam treba li tamo staviti spomen-ploču s natpisom... ili na ulazu hotela Kon-Tiki¹⁹ u Vogošćima, na deset kilometara od Sarajeva...

OTAC. Ljudi moraju nastaviti živjeti.

IGRAČ. Kad zaboravimo što se dogodilo, skloni smo ponoviti to isto.

OTAC. Iako ne želiš, sviće nova zora.

IGRAČ. Možda, ako ne izbrišemo tragove...

OTAC. Bolje je ne govoriti o onome što je završilo.

IGRAČ. Ti bi mogao spavati na takvom mjestu, znajući što se tamo dogodilo?

OTAC. Zaboravili smo osobe i u sjećanju ostaju mjesta.

IGRAČ. Oče, što si očekivao od mene?

OTAC. (*U stranu.*) Ponekad previše sanjariš i polažeš prevelike nade u nekoga tko nije onakav kakvog bi želio, možda čak ni ne znaš kakav bi želio da bude, ali znaš da ti se ne sviđa takav kakav je...

IGRAČ. (*U stranu.*) Ponekad sa sigurnošću znaš da nikada nećeš moći udovoljiti nekome kome bi želio udovoljiti...

OTAC. Sine, ne znam... Ne znam što sam od tebe očekivao, ali nešto drugo od onoga što sam dobio...

IGRAČ. Oče, ako ne možeš prihvatiti druge, nikada nećeš moći slobodno disati.

OTAC. Nikada nećemo znati koliko nas skupo može koštati poraz.

IGRAČ. Mi barem još uvijek imamo svoje cipele.

OTAC. I hoće li to biti tako uvijek?

IGRAČ. Završi kad se najmanje nadaš, tako zapravo čovjek umre.

OTAC. Tako se zaboravlja.

IGRAČ. Tako se također i živi, kad se najmanje nadaš, nađeš se na tom mjestu, s druge strane linije trice... Poginuli više ne mogu ispričati svoju povijest, a preživjeli su izgubili dar govora, kao baka.

---

¹⁹ <http://blog.20minutos.es> 2010/07/20

IGRAČ postavlja svoje tenisice na mjesto s kojeg se šutira slobodno bacanje i stane uz njih. OTAC mu priđe.

OTAC. Sine.

IGRAČ. Tata?

OTAC. Želio bih te zagrliti...

IGRAČ prilazi košu i nagnje ga kao na početku izvedbe. Naslanja ga na leđa poput svog križa. SUDAC ispisuje riječi pjesme MESEČINA Gorana Bregovića na zidu dok IGRAČ izlazi.

Tama

MESEČINA, Goran Bregović

*Nema više sunca
 Nema više meseca
 Nema tebe, nema mene
 Ničeg više, nema joj.
 Pokriva nas ratna tama
 Pokriva nas tama joj.
 A ja se pitam moja draga
 Šta će biti sa nama?
 Mesečina, mesečina,
 joj, joj, joj, joj
 Sunce sija ponoć bije,
 joj, joj, joj, joj
 Sa nebesa, zaproklja,
 Niko ne zna, niko ne zna
 Niko ne zna, niko ne zna
 Niko ne zna šta to sija.*